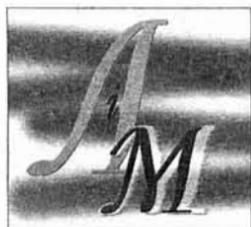

МАСТАЦКАЯ літаратура і мастацтва

14 кастрычніка 2005 г. № 41/4328

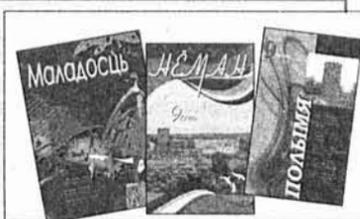
АНОНС!

Зрабіўшы экскурсію па сталічных кніжных крамах, шматлікіх ярмарках і бібліятэках, вы адзначыце для сябе наступны факт: усе яны запоўнены беларускімі выданнямі прыкладна на... 20 працэнтаў (думаю, што такое становішча, калі не горш, і ў іншых кнігарнях нашай краіны). Многа гэта ці мала? Як можна акрэсліць такую з'яву: нармальная, здавальняючая, дрэнная? Мы ж жывём у Беларусі. Менавіта з гэтым і іншымі пытаннямі мы звярнуліся да галоўнага рэдактара выдавецтва "Мастацкая літаратура" Віктара ПРАЎДЗІНА.

СТАР. 4

Што натхняе мастака на творчасць? Аднаго — перажытае, убачанае, пачутае... Другога — уяўнае ці фантазійнае. Іншага — недасканалая рэальнасць. "Аднак важна памятаць, — пісаў Уладзімір Калеснік, — што галоўнае не праявы жыцця, якія трапляюцца на дарозе мастака, а яго душа, яго ўменне бачыць, чуць, запомніць, успрыняць і на свой лад ператварыць".

СТАР. 6

Будзем з хлебам!

У гэтыя два дні, падчас Рэспубліканскага фестывалю-кірмашу працаўнікоў вёскі "Дажынкi-2005", у старадаўнім Слуцку сапраўды ўсё перайначылася: горад прыкметна памаладзеў, зрабіўся больш прыгожым, яркім, прыязным і дастойна падрыхтаваўся да ўрачыстасцей. Дарэчы, на яго абнаўленне было выдзелена амаль 130 мільярдаў рублёў, і гаспадары, бачна па ўсім, умела, з толкам і густам, выкарысталі гэтыя сродкі. Дамы і вуліцы, цэнтральная плошча, Дом культуры, гасцініца, чыгуначны і аўтамабільны вакзалы ды іншыя будынкі набылі еўрапейскае аблічча, свой стыль.

Свяціліся ўсмешкамі твары гараджан і шматлікіх гасцей. Ад добрага настрою ўсіх удзельнікаў свята, здаецца, цяпла навокал.

(Працяг на стар.2)

Фота
М.ЗАМУЛЕВІЧА
Калаж
В.КАЛІНІНА

з'яўляецца ўзровень вытворчасці збожжжа на душу насельніцтва. У нашай краіне ўжо другі год запар гэты паказчык перавышае 700 кг, што больш, чым у шэрагу развітых еўрапейскіх дзяржаў. З гэтых вышынняў, з гэтых вынікаў, як падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка, пачнецца рэалізацыя нашых па-добраму амбіцыйных планаў адраджэння і развіцця вёскі на перспектыву. Прэзідэнтам сфармуляваная задача ў бліжэйшыя гады, у межах стварэння аграгарадкоў і вытворчай сферы да іх, рэканструяваць і

ўдзельнічала амаль 280 народных майстроў Міншчыны. Сярод іх ткачыкі і бондары, ганчары і разьбяры па дрэве, адмыслоўцы саломалляцення...

Падчас выстаўкі-продажу гэтыя таленавітыя людзі не толькі прадэманстравалі свае вырабы і ўмельства, але і правялі майстар-класы для ўсіх цікаўных. У агромністым "Горадзе майстроў", разгорнутым на тэрыторыі цэнтральнага гарадскога парку, усе раёны і гарады сталічнай вобласці прадставілі рамесніцкі падворак — з арыгінальным афармленнем,

У кіёсках
Мінскай
вобласці —
выданні

РВУ

«Літаратура
і Мастацтва»

Паважаныя чытачы!
З кастрычніка 2005 года Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва» ўзнавіла супрацоўніцтва з гандлёвым рэспубліканскім унітарным прадпрыемствам «Мінблсаюздрук». Пэўная частка тыражу газеты «Літаратура і мастацтва», часопісаў «Нёман», «Польмя», «Маладосць» і «Всёмірная літаратура» паступляць у кіёскі, размешчаныя ў Мінскай вобласці. Мы шчыра ўдзячны кіраўніцтву УП «Мінблсаюздрук» і рады за нашых чытачоў, за прадастаўленую ім магчымасць набываць нашыя выданні не толькі па падпісцы, але і ў гандлёвых кропках вобласці.

Звяртаем таксама вашу ўвагу на тое, што ў кіёскі іншых абласцей рэспублікі (акрамя Мінска) выданні РВУ пакуль не паступаюць. Таму адзіная магчымасць ісці ў нагу з часам і быць дасведчаным у галіне літаратуры ды мастацтва, ведаць, што адбываецца ў літаратурным свеце — гэта, перш за ўсё, падпіска на выданні РВУ — газеты «Літаратура і мастацтва», часопісы «Нёман», «Польмя», «Маладосць» і «Всёмірная літаратура».

У Мінску выданні, выпускаемыя нашай установай можна купіць як у кіёсках, так і ў магазінах УП «Мінгарсаюздрук». Нерэалізаваныя праз кіёскі і магазіны горада выданні пасля двух месяцаў з даты выхаду можна набываць у магазінах па наступных адрасах:

- № 2 — пр. Незалежнасці, 44а, тэл. 284-83-59
- № 3 — пр. Незалежнасці, 76, тэл. 232-46-23
- № 8 — вул. Сурганава, 40, тэл. 232-45-10
- № 15 — вул. М. Танка, 16, тэл. 203-82-39
- № 18 — падземны пераход на пл. Перамогі, тэл. 284-31-06

Нагадваем, што пры неабходнасці ўдакладніць наяўнасць патрэбных вам часопісаў, якія выдаюцца РВУ «Літаратура і Мастацтва» ў гандлёвых прадпрыемствах УП «Мінгарсаюздрук», або заказаць іх можна праз магазін №18 (тэл. 284-31-06) ці праз дыспетчара УП «Мінгарсаюздруку» (тэл. 232-00-41).

Шчыра ўдзячны ўсім чытачам, і спадзяёмся на тое, што сустрэчы з новымі аўтарамі на старонках часопісаў ды газеты і ў далейшым будуць для вас цікавыя ды карысныя.

Святлана ЗАЛАТУХІНА

Будзем з хлебам!

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

На гэты форум працаўнікі вёскі з'ехаліся, каб не толькі падвесці вынікі ўборкі, вызначыць перадавікоў, але і абмяняцца вопытам, сустрэцца з сябрамі, калегамі, прыняць заслужаныя ўзнагароды і шчырыя віншаванні.

Як зазначыў кіраўнік нашай дзяржавы Аляксандр Лукашэнка, прыемна бываць у тых мясцінах, дзе праводзіліся дзяжнікі: «Гарады мяняюцца, маладзёўць, атрымліваюць моцны імпульс для далейшага развіцця. Так і павінна быць. Уся наша краіна павінна зрабіцца прыгожай, добраўпарадкаванай і ўтульнай для пражывання беларусаў. У гэтым — адзін з найважнейшых клопатаў Прэзідэнта і ўсіх структур улады. У выніку на сённяшні дзень комплексна аснашчана 9 раённых цэнтраў, а калі да гэтага дадаць гарады, у якіх ужо адбыліся абласныя хлебаробскія святы, то агульная колькасць райцэнтраў, абноўленых паводле сучасных стандартаў, дасягнула трыццаці. Важна, каб пры гэтым не толькі наводзілі парад на зямлі, але і дасягалі высокіх паказчыкаў у вытворчасці. Служкі раён — буйнейшы вытворца сельгаспрадук-

цы, і ён дастойна сустракае святы і яго гасцей».

Краіна аддавала даніну глыбокай удзячнасці майстрам высокіх ураджаяў, усім земляробам за іх самаадданую працу. Цёплыя словы на адрас працаўнікоў вёскі, усіх, хто быў поруч з імі ў самы цяжкі і адказны момант, выказваліся не толькі прадстаўнікамі ўлады. Усе лічылі сваім абавязкам далучыцца да ўшанавання людзей, ганараваных пунсовымі стужкамі пераможцаў спаборніцтва на жніве.

Кожная вобласць вылучыла на п'едэстал гонару сваіх прадстаўнікоў. І калектыўныя дасягненні атрымалі годную і ўдзячную адзнаку Прэзідэнта за гераічную працу на ўборцы ўраджаю. А лаўры пераможцаў у спаборніцтве дасталіся гамяльчанам. Яны дамагліся найбольшага прыросту ў вытворчасці збожжжа і дасягнулі вершыні ў валавым зборы зерня — адзін мільён тон!

Кіраўніцтву аграрнага комплексу было пра што дакладваць краіне і народу. На палях Беларусі сёлета сабраны 7-мільённы хлебны каравай, ураджайнасць зерневых перасягнула адзнаку ў 31 цэнтнер з гектара!

Абагульняючым паказчыкам харчовай бяспекі, як вядома,

аснасіць самым сучасным абсталяваннем 1200 жывёлагадоўчых фермаў, якія павінны ў будучым забяспечваць патрэбы дзяржавы ў адпаведнай прадукцыі.

сваім «гаспадаром», з музыкамі. Па аляях парку хадзілі скамарохі ды зазывалы, якія запрашалі гараджан і гасцей Служкі наведваць «Горад майстроў», выставы-кірмашы, паслухаць па-

Выступаючы перад удзельнікамі, гасцямі свята, жыхарамі Служкі, кіраўнік дзяржавы адзначыў, што аграрны комплекс краіны за апошнія 10 гадоў змяніўся прыныпова і мы ўжо маем новую сельскую гаспадарку.

У гэтым грандыёзным фэсце

глядзець выступленні самадзейных артыстаў...

Словам, у тыя дні паўсюль панавала атмасфера сапраўднага беларускага свята.

Мікалай КАРОЛЬ,
Раіса МАРЧУК
Фота М.Замулевіча

ЗАБАЎЛЯЛЬНАЯ ІМПРЭЗА

На пачатку кастрычніка прадстаўнікі Другога фронту мастацтваў гучна справілі «Хаўтуры па Бум-Бам-Літу». Урачыста-забаўляльная імпрэза, прысвечаная дзесяцігоддзю гэтага нефармальнага руху праходзіла ў Доме літаратара пры поўнай зале.

Памянуць «нябожчыка» добрым словам меліся Алесь Туровіч, Серж Мінскевіч, Віктар Жыбуль, Арцём Кавалеўскі... У межах мерапрыемства адбылася таксама прэзентацыя кнігі Зміцера Вішнёва і Дзяніса Хвастоўскага.

Удзельнікі імпрэзы, адмовіўшыся ад афіцыйных прамоў, вырашылі прыгадаць бумбамлітаўскую маладосць, чыталі вершы з раняга, жартавалі і спявалі.

Нягледзячы на даволі змрочную назву, вечарына атрымалася забаўляльнай і цікавай, для сапраўдных прыхільнікаў бумбамлітаўскай творчасці. Зрэшты, што датычыць густаў, то на конт іх, як вядома, не спрачаюцца.

Святлана САЎКО

У бібліятэцы імя А.С. Пушкіна адбылася творчая вечарына Галіны Каржанеўскай — аўтара звыш дзесяці паэтычных зборнікаў («На мове шчасця», «Званы гадоў», «Невымоўнае», «Асенні мёд» і інш.), кніг паэзіі і прозы для дзяцей («Рэчы для малечы», «Сінічкі на балконе» і інш.), зборніка п'ес «На сцэне дня».

«Жыццю вучыцца штохвілінна...»

злёту маладых паэтаў сталічнай вобласці і іншых мерапрыемстваў па падтрымцы творчых здольнасцей дзяцей і моладзі.

Па-сапраўднаму шчыра гучалі словы галоўнага рэдактара часопіса «Маладосць» Раісы Баравіковай: «Мне вельмі прыемна, што Міншчына дала нашай літаратуры яшчэ аднаго цудоўнага паэта ў асобе Галіны Анатолеўны. Заўсёды кажуць, што паэзія — святло, самыя прыгожыя пачуцці, вышыня чалавечага духу, мудрасць, філасофскі пачатак асэнсавання чалавечага быцця — усё гэта можна сказаць і пра творчасць Галіны Каржанеўскай».

Вечарына была па-сапраўднаму святочнай, дзе гучалі вершы і музыка, дарыліся кветкі і гаварылі цёплыя словы. Не абышлося і без прыемных сюрпрызаў: «каранацкі» — паэтку каранавалі адмысловай саламянай каронай і «бліц-інтэр'ю», дзе ў ролі журналіста выступаў артыст ТЮГа Мікалай Лявончык.

Айна БЯЛОВА

Пад Барысавам

Такое цудоўнае восеньскае надвор'е цяжка і прыпомніць — ясна, цёпла, суха... Канец верасня, а сонца праменіць святло, як улётку. І настрой у нас, пасажыраў айчыннага камфартабельнага аўтобуса, адпаведны — чуваць жарты, смех, вясёлыя размовы. Як кажучь, настрой, што трэба, баявы! Толькі з такім настроем і павінны мы з'явіцца да воінаў, якія задзейнічаны ў камандна-штабных вучэннях Узброеных сіл Рэспублікі...

Гэта добра разумее кожны з нас і начальнік Акадэмічнага ансамбля песні і танца Уладзімір Варпаеў, і артысты Драматычнага тэатра беларускай арміі, і мы з Міхасём Пазняковым, уключаныя ў склад культурна-мастацкай бригады Цэнтральнага Дома афіцэраў невыпадкова: часта ў ваенных падраздзяленнях чытаем вершы, прысвечаныя арміі.

Час пралятае непрыкметна — за плячым застаюцца дзесяткі кіламетраў. Мінуты адну з вёсак, прыстасаваны да шасейных дарог аўтобус нечакана спыняецца на ўзлеску: далей дарога няроўная і небяспечная: для гэтага спешчанага асфальтам транспарту. Мусім дабрацца да пункта прызначэння пехам. Нам з Міхасём — проста, а васьм калектыву ансамбля як? У іх жа на руках і музычныя інструменты, і касцюмы, і спецапаратура. Але ніхто не абурецца, не наракае — дойдзем! Вунь у армейцаў не такія выпрабаванні і цяжкасці. Ужо колькі дзён яны тут, у лясным масіве, выконваюць пастаўлены перад імі няпростыя задачы.

І васьм нарэшце мы ў абумоўленым месцы. На невяліччай паляны каля дарогі падрыхтавана імправізаваная сцена — адкрыты кузаў грузавіка, замаскіраванага спецыяльнай сеткай пад колер зеляніны. Воддал — група ўзброеных байцоў. Пасты. Далей праходу няма. Там — абарончыя кропкі, збудаванні. Але ў нас свой клопат. Хутка ладзіцца сцена, усталяваныя мікрафоны. Удзельнікі ансамбля пераапрунуліся ў вайсковыя і выглядаюць у параднай форме, з аксельбантамі, надта прыгожа і святочна. Задумліва пазіраючы на іх і звярта-

ючыся да нас, старшы афіцэр аддзела культуры ўпраўлення інфармацыі Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь палкоўнік Пятро Мікалаевіч Ціханчук гаворыць:

— Так колись у час вайны прыезджалі да чырвонаармейцаў франтавыя бригады артыстаў. Мужныя былі людзі! Сапраўдныя патрыёты. Нічога не баяліся. Рабілі сваю влікую і пачэсную справу, нягледзячы на небяспеку, лічы, пад кулямі і снарадамі: натхнялі байцоў на барацьбу з ворагам. Вось і вы таксама — чым не франтавая бригада?! Тут умовы, набліжаны да баявой абстаноўкі. І вашы песні, ваша мастацкае слова — я ў гэтым перакананы, паднімуць маральны дух салдата.

Неўзабаве на лясной палянцы, асветленай ласкавымі сонечнымі промнямі, сабраліся воіны асобнага палка сувязі. Іх было шмат, нашых слухачоў, маладых, прыгожых, сур'езных, крыху стомленых. Служба! Але твары адразу пасвятлелі, калі на сцэне з'явіліся першыя выканаўцы. Чыталіся вершы, гучалі песні — і пра Радзіму, і пра святыя воінскія абавязкі, і само сабой, пра каханне. І кожны нумар сустракаўся дружнымі гарачымі апладысмантамі. Стомы на тварах — як не было! Бадзёрыя, усмешлівыя ўдзельнікі вайсковых вучэнняў доўга не разыходзіліся пасля імправізаванага канцэрта, фатаграфаваліся з артыстамі, дзяліліся ўражаннямі з журналістамі.

Пашанцавала і мне трохі паразмаўляць з вайсковымі сувязістамі — Надзеяй Ільянковай, Алай Бузун і Святланай Грышчанкай. Яны, гэтыя мілыя жанчыны, не хавалі свайго захаплення:

— Дзякуй, шчыры дзякуй вам усім. Такі канцэрт і дома не заўсёды ўбачыш! Адпачылі душой.

І з такім жа энтузіязмам і прыязнасцю сустрэлі ў канцы гэтага незвычайнага дня нашу культурна-мастацкую бригаду ў 72-м Аб'яднаным вучэбным цэнтры. У прасторным вайсковым клубе сабралася каля шасцісот навучэнцаў. Прызыўнікі гэтага года, учарашнія школьнікі, якія набываюць пэўныя спецыяльнасці, рыхтуюцца стаць прапаршчыкамі. Больш удзячнай аўдыторыі, прызнаюся, я асабіста, здаецца, ніколі і не бачыў. Як гораха ўспрымаліся вершы, прысвечаныя тэме Вялікай Айчыннай вайны, з якім захапленнем рэагавала гэтая юная публіка на патрыятычныя песні! Асабліва спадабалася старая малайцавата-бравая песня пра вайсковых лётчыкаў, для якіх галоўнае — самалёт, ну, а дзяўчаты, вядома, потым.

Нават калі закончыўся канцэрт, не сціхаў гом апладысмантаў у зале, курсанты ў нейкім агульным патрыятычным парыве скандзіравалі святое для кожнага слова: "Беларусь Беларусь Беларусь".

Ужо вечарам, калі мы вярталіся ў Мінск, я з горыччу разважаў: чаму яшчэ так мала мы, пісьменнікі, наведваем вайскоўцаў, гэта ж так трэба і так важна, каб часцей гучала ў армейскай аўдыторыі наша мастацкае беларускае слова!

Яўген КАРШУКОЎ

На здымку: злева направа мастак Мікалай Апіок, пісьменнікі Міхась Пазнякоў і Яўген Каршукоў сярод вайсковых сувязістаў.

Прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі 2005 года ў галіне літаратуры, мастацтва, журналістыкі і самадзейнай творчасці

29 верасня 2005 г. Прэзідыум Савета Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі прысудзіў прэміі 2005 года ў галіне літаратуры, мастацтва, журналістыкі і самадзейнай творчасці з наданнем звання лаўрэата, уручэннем Ганаровага знака, дыплама і грашовай узнагароды:

I. У галіне літаратуры і мастацтва
За творы прозы, паэзіі і драматургіі (дзве прэміі):

Левановіч (Ляванаву) Леаніду, Кірзевічу, пісьменніку — за раман "Бесядзь цячэ ў акіян" апублікаваны ў 2003 годзе;

Мазго Уладзіміру Мінавічу, паэту — за кнігу "Прыгоды марахода", апублікаваную ў 2002 годзе.

За музычныя творы, шырокапрызнаныя работы кампазітараў, дырыжораў і хормайстраў (адна прэмія):

Шыкаўцу Віктару Уладзіміравічу, хормайстру Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору Рэспублікі Беларусь імя Г.І. Цітовіча — за стварэнне песенна-харавага цыкла "Напеў зямлі маёй" (2002—2004 гг.)

За работы ў галіне тэатральнага мастацтва (адна прэмія):

Бяспаламу Аляксандру Сяргеевічу і Грыцёўскаму Уладзіміру Уладзіміравічу (старшаму) — аўтарам інсцэніроўкі і рэжысёрам-пастаноўшчыкам — за пастаноўку кінаспектакля "Навечно в памяти" ў Тэатры-студыі кінаакцёра РУП "Нацыянальная студыя "Беларусьфільм" (2004 г.)

За работы ў галіне кінамастацтва (адна прэмія):

Ялхову Юрыю Аляксандравічу (рэжысёру-пастаноўшчыку), Назараву Валерыю Мікалаевічу (мастаку-пастаноўшчыку), Зелянкоўскай Святлане Генадзьеўне (актрысе, выканаўцы галоўнай ролі) — за мастацкі фільм "Анастасія Слуцкая" (2003 г.).

За творы жывапісу, скульптуры, графікі і прыкладнага мастацтва (адна прэмія):

Альшэўскаму Віктару Уладзіміравічу, мастаку, дацэнту кафедры манументальна-дэкаратыўнага мастацтва Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў і Янушкевічу Валяр'яну Язэпавічу, мастаку-скульптару — за творы жывапісу "Лісты часу" (2001—2004 гг.)

— за стварэнне помніка М.К. Агінскаму ў г. Маладзечна (2001 г.) серыі рэльефаў "Князь "Міндоўг" (2002), "Мацярніцтва" I і II (2003 г.)

II. За дасягненні ў самадзейнай мастацкай творчасці
За актыўную работу на развіцці народнай культуры і самадзейнай творчасці працоўных (адна прэмія):

Кулагу Аляксандру Мікалаевічу — дырэктару Мінскага палаца культуры і спорту чыгуначнікаў.

За высокія дасягненні мастацкай творчасці (для дарослага і дзіцячага калектываў) — дзве прэміі:

узорнаму ансамблю танца "Апельсін" Палаца культуры ВА "Гомсельмаш" (мастацкі кіраўнік — Ветрава Ірына Уладзіміраўна);

узорнаму тэатру песні "Шына-най" ДУ "Палац мастацтваў г. Бабруйска" (кіраўнік — Яфіменка Ала Яўгенаўна).

III. У галіне журналістыкі (адна прэмія):

Сімураву Аляксандру Трафімавічу і Ягоравай Вользе Аляксандраўне, аглядальніку "Народнай газеты" — за кнігу "Откровения", апублікаваную ў 2004 годзе;

— за серыю публіцыстычных матэрыялаў "Близко к сердцу" ў 2003—2004 гадах у "Народнай газеце".

Грашовая ўзнагарода прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі 2005 года ўстаноўлена ў памеры 50 базавых велічынь кожная, а дзвюх калектывных прэміяў за высокія дасягненні ў самадзейнай мастацкай творчасці — у памеры 85 базавых велічынь кожная.

НА ВОЖЫКАЎСКОЙ ВУЛІЦЫ — СВЯТА

Споўнілася 95 гадоў з дня нараджэння вядомага сатырыка, байкапісца, заслужанага дзеяча культуры У. І. Корбана. Амаль дваццаць гадоў ён працаваў у "Вожыку", з іх чатыры — галоўным рэдактарам. Па традыцыі "круглыя" даты вожыкаўцы адзначаюць на радзіме пісьменніка — у г. Барань, ля Оршы. Сёлета ўпершыню ў мясцовым Палацы культуры была разгорнута выстава карыкатур "Вожык" — землякам Уладзіміра Корбана". У юбілейных мерапрыемствах 16—17 верасня актыўны ўдзел прынялі супрацоўнікі "Вожыка" Казімір Камейша, Павел Саковіч, ветэран часопіса Уладзімір Правасуд, а таксама сатырыкі, гумарысты з Віцебска Барыс Беляжэнка і Міхась Мірановіч.

На юбілейнай вечарыне прысутных віталі старшыня Бараньскага гарвыканкама В. Русакоў, загадчык Аршанскага гарадзела культуры І. А. Мігаль, дырэктар Палаца культуры А. Васілёнак. Цёпла сустрэлі землякі У. Корбана выступленні гасцей з Мінска і Віцебска. З асаблівай цікавасцю слухалі яны ўспаміны заслужанага работніка культуры

У. Правасуда, які доўгі час працаваў разам з У. Корбанам. Ад аршанскай бібліятэкі імя Корбана з прывітальным словам да ўдзельнікаў вечарыны звярнуліся члены клуба ветэранаў на чале з яго старшынёй 90-гадовай А. І. Дзедзінец. Цікавыя звесткі пра свайго дзядзьку расказалі пляменнікі байкапісца — Уладзімір, Пётр і Анатоль Корбаны. На працягу вечара на сцэне неаднаразова выступалі з вясёлымі музычнымі нумарамі, песнямі артысты народнага фальклорнага ансамбля "Крынічанька", а таксама іншыя выканаўцы.

На другі дзень пісьменнікі наведалі мясцовыя школы. У самай вялікай бараньскай школе № 18 займаецца больш за тысячу вучняў. Гэта тут нарадзіўся новы прадмет — "Оршаведзене" (аўтар — В. В. Жукоўскі — працуе намеснікам дырэктара школы), вопыт стварэння і выкладання якога шырока распаўсюджаны па рэспубліцы. Ёсць у аднайменнай кніжцы звесткі і пра пісьменнікаў-землякоў. Школе амаль сто гадоў, у музеі гісторыі школы сабраны рэдкія, унікальныя экспанаты. Спецыяльны раздзел прысвечаны У. Корбану. У гэтай, як і ў іншых школах, пісьменнікі пакінулі свае кнігі з аўтаграфамі, а таксама кніжкі з вядомай серыі "Бібліятэка "Вожыка".

Вечарам юбілейныя мерапрыемствы завяршыліся святам вуліцы імя У. Корбана...

Так, тут знакаміты байкапісца ва ўсім: у бібліятэках, школах, музеях, у вуліцах і... нават ва ўсмешках жыхароў Барані.

Адбылося яшчэ адно цудоўнае свята на вожыкаўскай вуліцы...

Павел САКОВІЧ

Фота забяспечана аўтарам

Віктар ПРАЎДЗІН:

«ДЗЯРЖАЎНЫЯ ГРОШЫ ТРЭБА ТРАЦІЦЬ ПА ПРЫЗНАЧЭННІ»

Зрабіўшы экскурсію па сталічных кніжных крамах, шматлікіх ярмарках і бібліятэках, вы адзначыце для сябе наступны факт: усе яны запоўнены беларускімі выданнямі прыкладна на... 20 працэнтаў (думаю, што такое становішча, калі не горш, і ў іншых кнігарнях нашай краіны). Многа гэта ці мала? Як можна акрэсліць такую з'яву: нармальная, здавальняючая, дрэнная? Мы ж жывём у Беларусі. Менавіта з гэтым і іншымі пытаннямі мы звярнуліся да галоўнага рэдактара выдавецтва «Мастацкая літаратура» Віктара ПРАЎДЗІНА.

— Віктар Аляксандравіч, у «Мастацкай літаратуры» багатая гісторыя. Большасць вядомых твораў нашых класікаў і маладых літаратараў выходзіць менавіта ў вас. Чым зараз жыве выдавецтва?

— Сапраўды, у нас багатая гісторыя, бо выдавецтва створана больш за трыццаць гадоў таму, у 72-м. І зразумела, што творы многіх вядомых айчынных пісьменнікаў і паэтаў, класікаў беларускай літаратуры ўпершыню ўбачылі свет менавіта ў «Мастацкай літаратуры». Па-іншаму і быць не можа: сама назва гаворыць за сябе. Мы выдавалі, выдаём і, спадзяюся, яшчэ доўга-доўга будзем выпускаць лепшыя кнігі беларускіх творцаў, што пішуць як на роднай мове, так і па-руску. Таксама ўбачыць свет і літаратура, якая карыстаецца попыткам не толькі ў нашай краіне, але і за яе межамі. Не думаем адмаўляцца і ад сусветнай класікі на... беларускай мове. А такія творы ўжо ёсць! Возьмем, да прыкладу, серыю «Скарбы сусветнай літаратуры». Летась выпусцілі «Дон Жуана», «Праорцтвы Дантэ» Джорджа Байрана. Пераклаў гэты твор Уладзімір Скарынін. Дарэчы, выдатнейшы пераклад! Яшчэ адзін вядомы аўтар — Эліза Ажэшка. Яе кнігу на роднай мове прадставіў Анатоль Бутэвіч. Можна патрымаць ужо ў руках і беларускамоўнае выданне Альбера Камю.

Многія пытаюцца: навошта выдаваць творы такога кшталту па-беларуску, калі ёсць магчымасць чытаць іх па-руску? Не, выбачайце! Калі адкрываеш кнігу, асабліва паэзію, таго ж Байрана, і чытаеш прароцтвы Дантэ... Знаходзіцца ў поўным захваце ад таго, як гэта гучыць на беларускай мове! Я ўжо неяк казаў: калі б Байран прагнуўся і пацую свае паэтычныя радкі на нашай мове, дык пра каханне пісаў бы толькі па-беларуску!

— Ці часта выдавецтва прымае ўдзел у міжнародных выставах?

— «Мастацкая літаратура» выпусціла сёлета шэраг кніг, якія былі адзначаны высокімі ўзнагародамі. З гонарам магу сказаць, што наш паларункавы камплект пад агульнай назвай «Победа» на другім Міжнародным конкурсе «Мастацтва кнігі краін СНД», што праходзіў у жніўні ў Маскве, заняў першае месца ў намінацыі «Перамога». Хаця мы прэтэндавалі на Гран-пры, гэта значыць на лепшую кнігу наогул. Але не дабралі ўсяго аднаго бала! Па выніках тайнага галасавання атрымалі 43 балы. Столькі ж у расіян. А перамаглі калегі з Казахстана, абышоўшы нас толькі на адну адзінку. Безумоўна, для нас, гэта поспех.

— Якія ж творы прыцягнулі найбольшую ўвагу, як членаў журы, так і наведвальнікаў выставы?

— Перш за ўсё — кніга «1418 дзён Вялікай Айчыннай вайны» (укладальнік Яўген Малашэвіч). Выдатнейшае афармленне! Калі гартаеш гэтае выданне (без перабольшання, сапраўдная энцыклапедыя, па якой можна вывучаць пэўны перыяд айчыннай гісторыі), адчуваеш і бачыш, якая агромністая праца была праведзена: калі трох тысяч здымкаў, якія зрабілі фотамастакі ў Нацыянальнай біблія-

тэцы Беларусі, ваенным архіве, Музеі Вялікай Айчыннай вайны. Яшчэ адзін твор, які заўважылі ў расійскай сталіцы, — «Память со слезами на глазах»: у ёй змешчана больш за 250 песень, прысвечаных Вялікай Айчыннай вайне.

У мінулым годзе таксама на такім жа конкурсе «завалодалі» першым месцам: строгаму журы мы прапанавалі кнігу «Мулявін. Нота судбы». Спецыяльны прыз дастаўся выданню «Жылі-былі паны Кубліцкі ды Заблоцкі» Пятра Васючэнікі ў афармленні Уладзіміра Лукашыка. У рэшце рэшт летась наша краіна прывезла з Пешапрастоўнай ажно 14 прызю! А сёлета — пяць. Таксама няблага.

— Чаму прадукцыя вашага выдавецтва іншы раз залежваецца на складах і яе не бачна на кніжных паліцах, у бібліятэках?

— Пытанне, канечне ж, рытарычнае, збалеае і патрэбнае. Пра гэта мы гаворым і гаворым. І так, колькі я тут працую. Справа ў тым, што адсутнасць бібліятэчных заказаў на нашы кнігі і справакавала такую сітуацыю.

Заказ бышчам і ёсць, але па сутнасці — НЯМА. Мяркуюць самі: у 2000-м годзе ў бібліятэчны заказ уваходзіла ўсяго 17 выданняў, летась — 11 кніг, а сёлета — толькі два выдання. Між тым, некаторыя высковыя бібліятэкі па 10—15 гадоў не абнаўлялі свае фонды.

— Ці знаходзіце вы паразуменне з гандлёвымі арганізацыямі, бо многія чытаць менавіта ў крамах шукаюць цікавы для іх твор?

— Здараецца, што гандаль часяком бярэ на кожны магазін дзве кнігі: адна — на паліцы, другая — на складзе. Пасля іх продажу чакаем месіа, пакуль яшчэ заказ зробіць — на жаль, складала вось такую сістэму. У выніку попыт на беларускую кнігу невялікі. Мы самі, з дапамогаю сваёй службы маркетынгу, амаль столькі ж прадаём.

— Якое выйсце з гэтай сітуацыі вы бачыце?

— Траціць дзяржаўныя грошы па прызначэнні. На сённяшні дзень кожны раён, а іх у краіне 118, вылучае да 20 мільёнаў рублёў на правядзенне падпісной кампаніі і папаўненне бібліятэк. Але куды ідуць выдзяляемыя сродкі? Бібліятэкары на месцах іншы раз і не ведаюць. Хаця гэта бюджэтныя грошы, грошы падаткаплательшчыкаў, адным словам, нашы з вамі. Можна, трэба нават на ўзроўні Савета Міністраў запісаць асобным радком, колькі сродкаў траціць на кнігі, якія з'яўляюцца сацыяльна значымі. Таму што тое, што абазначана Міністэрствам інфармацыі, як заказ, і ёсць сацыяльна значымая літаратура. Мы ж у сваю чаргу падлічылі: адной бібліятэцы патрэбна ўсяго 250—300 тысяч рублёў на тое, каб набыць увесь наш гадавы камплект. Ну, хіба гэта непад'ёмныя грошы?

Іншы раз узнікаюць зусім незразумелыя выдзелы, калі, напрыклад, дзяржава спансірвала кнігу, мы яе выдалі, а ў той жа час у бібліятэцы (арганізацыя, якая займаецца папаўненнем бібліятэчных фондаў — аўт.) імгненна ідзе непамерная накрутка на выданне. Маё меркаванне: нельга спекуляваць на дзяржаве. Мы павінны зразумець

адно: калі патрачаны бюджэтныя сродкі на выданне пэўнай літаратуры, то яна павінна быць у бібліятэцы, куды можа зайсці кожны з нас, узяць кнігу, часопіс ці газету і пачытаць. І яшчэ адзін момант: вы можае знайсці сёння ў той жа бібліятэцы любую кнігу любой дзяржавы. Толькі не нашу, не беларускую. Узнікае пытанне: чый бізнес мы тут «кормім»?

Мы творы выпускаем, але яны не разыходзяцца. Можна сказаць: рэалізоўвайце самі. Але мы выдаём кнігі і вельмі якасныя — сёлета забралі адзінаццаць прызюў у намінацыі «Мастацкая літаратура» на 45-м рэспубліканскім конкурсе. Даўно адмовіліся ад газетнай паперы, каб не абражаць свайго чытача. Што б мы выйгралі, выкарыстоўваючы танную сыравіну? На кожнай кнізе — 200 рублёў. Напрыклад, наша выданне каштуе ў магазіне 3,5 тысячы рублёў. Яе сабекошт — 9 тысяч, таму што грошы на яе выпуск выдзеліла дзяржава. Падкрэслі: не для нас, не на зарплату супрацоўнікам выдавецтва. Дзяржава паклапацілася пра чытача, які можа зайсці ў бібліятэку і ўзяць там патрэбную яму літаратуру. А бібліятэка купіць без накрутак замест аднаго тры творы, калі будзе працаваць напрамую з намі. Да нас звяртаюцца аддзелы культуры, адукацыі мясцовых выканаўчых камітэтаў і набываюць з нашых складаў тое, што ім патрэбна. Кніга ж не каўбаса, яна можа прадавацца і год, і тры гады.

— Сярод пісьменнікаў ходзяць чуткі, што ганарар аўтарам затрымліваецца, а іншы раз нават выдаецца... іх жа творами?

— Чаму ганарары затрымліваюцца? На іх спачатку трэба зарабіць грошы, а гэта значыць, рэалізаваць творы, пры тым стопрацэнтна. Таму і даводзіцца гаварыць аўтару: дарагі чалавек, недзе ты ўсё роўна купляеш свае кніжкі, каб падарыць сябрам, сваякам, чытачам, дык бяры ў якасці ганарару частку тыражу. Рэакцыя на такую прапанову — розная. Адны адразу пішуць, што ім ганарар не патрэбны і просяць выдаць яго кнігамі. Я па сабе ведаю, што з кожнага выдання мінімум 100 асобнікаў раздаю, дару. Другія ж патрабуюць грошы. Але мы вымушаны менавіта такім чынам супрацоўнічаць з аўтарамі. Цяпер складаем дамову, у якой запісана, што ганарар будзе выплачаны па рэалізацыі ўсяго тыражу, бо нам больш няма дзе ўзяць грошы.

— Прэзентацыя кнігі — гэта і рэклама, і прыбытак. Ці ёсць карысць ад іх правядзення?

— Свае прэзентацыі ў сталіцы выдавецтва звычайна праводзіць у бібліятэках, кніжных крамах. І людзі прыходзяць, але практычна... не купляюць. Добра, калі пару экзэмпляраў возьмуць. Тут яшчэ і моўны бар'ер спрацоўвае, бо па паліграфічным ўзроўні нашы выдання ні ў чым не саступаюць замежным. А рускі пераклад месцамі вельмі спрошчаны ў параўнанні з беларускім. Прынамсі, у мінулым годзе мы правялі па ўсёй Беларусі больш за 300 сустрач аўтараў з чытачамі. Што такое арганізаваць хаця б адну сустрачку? Трэба сабраць аўдыторыю, знайсці пісьменніка. Некаторыя аўтараў не выпягнуць з дому — твор

выдаў і забыўся пра ўсё. Толькі ганарар патрабуе. Але не тыя, браткі, часы. Сёння трэба вельмі цесна працаваць і пісьменнікам, і выдавецтву. І рабіць добры піар для таго, каб літаратараў ведалі, каб хацелі чытаць іх творы.

Зараз не бывае так: я напісаў добры твор і няхай мяне чытаюць. Застаецца толькі ўгадаць савецкія часы, калі дастаткова было «зверху» аднаго звання, каб усе хапаліся за пэўную кнігу. А Пётр Міронавіч Машэраў мог патэлефанаваць лобому кіраўніку і запытаць, ці пазнаёміўся ён, напрыклад, з творам Івана Шамякіна «Сэрца на далоні»? І той адказаў, што чытаў. Яно і на самай справе так было. А цяперашнія кіраўнікі? Ці часта бяруць яны ў рукі які-небудзь новы твор на беларускай мове? Ведаю, ёсць чыноўнікі, якія сапраўды дбаюць пра родную мову, літаратуру, усе нацыянальнае. Бо, згладзіся, не можа сёння ідэалогія існаваць без сваёй літаратуры. Таму што гэта ўжо будзе не наша ідэалогія! Не беларуская — а чыяская! Закончыць сваю думку хачу словамі паэта Паўла Вераб'ёва: «Я ўсё магу тут рабіць, Толькі не хачу есці чужы хлеб». Калі ў нас не будзе сваёй літаратуры, то надыйдзе час, калі мы будзем есці чужы хлеб. Будзем працаваць не на сябе, а на чужога дзядзьку.

Выпусціць кнігу — гэта ўсяго 30 працэнтаў ад таго, што трэба яшчэ зрабіць. Я сам пісьменнік, і таму разумею, як іншы раз цяжка пераступіць праз сябе і рэкламаваць сваю творчасць. А нам, які выдаўцам, даводзілася не раз хадзіць і прасіць грошы пад рознымі прэцэды. Ну, мне асабіста ў свой час казалі: «На бедность мы не подаём!» Што ж зробіш, бедныя сёння ў нас літаратары. Але, упэўнены, прыйдзе час і ўсе зразумеюць: літаратура — нацыянальнае багацце, якое неабходна падтрымліваць. На яе лепшых узорах людзі выхоўваюцца, вучацца жыць, любіць Радзіму, ганарыцца ёю.

Гонар за нацыянальную літаратуру, сваю краіну — такія рэчы аб'ядноўваюць людзей. Глядзіце, як усе хваліліся, калі па Беларусі пранёсся ўраган. Не ведаю чалавека, які б радаваўся гэтай разбуральнай стыхіі. Наадварот, усе перажывалі, ці будзе сабраны без вялікіх страт вырашчаны ўраджай. А як радаваліся ўсе, калі хлеб усё-такі сабрали! Усяму свету паказалі, хто мы такія. Мы ж не нейкія там Іваны, «не помнячыя своего родства». Мы — беларусы! Мы жывём на гэтай зямлі. Мы любім гэтую зямлю. Што нам дзядзька? Дык давайце будзем чытаць нашу літаратуру, пра сябе чытаць. І ганарыцца сабою. А як без мовы ганарыцца? Трэба паступова ісці ў гэтым накірунку. Зноў хачу прывесці словы Паўла Вераб'ёва: «Мы лёс чужы не бралі напрат, Мы не вымоўвалі лавейшай долі». Якрая пра нас, пра беларусаў.

— Віктар Аляксандравіч, якія яшчэ навінкі ад «Мастацкай літаратуры», акрамя названых вамі, з'явіліся сёлета?

— У гэтым годзе ў нас выйшла першая кніга Янкі Крука і Аксаны Катовіч «Вясновае святло». Вельмі добрае выданне паэтаў мінулага стагоддзя, дваццаці гадоў, — «Душа мая тужлівая». У нас выдзелены Міхась Стральцоў — гэта тое, што чытаеш у захваленні. Убачылі свет дэбютныя кнігі маладых аўтараў. Дарэчы, дэбютныя кнігі выдаём толькі мы.. Нехта будзе гаварыць: як надрукаваць першую кнігу маладому паэту, празаіку? Нескладана: дзяржава дапамагае — мы выдаём. І выдзяляць выдатныя творы! Даём аўтарам штуршок: шэсць-сем кніг у год — дэбют. Сёння, абы грошы, можна выдаць усё. Але выдавецтва «Мастацкая літаратура» мае сваю мастацкую планку. Таму, калі выйшла кніжка менавіта ў нас, — гэта адметна. І заўважаецца імгненна: на выданне ідуць рэцэнзіі, у Інтэрнеце такая падзея імгненна абмяркоўваецца, праходзяць сустрачкі аўтара з чытачамі. Ці ж гэта не дзяржаўны клопат?

Акрамя таго, мы сочым за ўсімі навінкамі ў часопісах «Малодосць», «Польмя», «Нёман», штотыднёвіку «ЛіМ». І як толькі заўважаем штосьці вартае, дык адразу шукаем аўтара і прапануем супрацоўніцтва. Нават патрабуем: давайце рыхтаваць вашу кнігу да публікацыі. Бо добра ведаем: калі людзі бачаць сваю незапатрабаванасць, у іх апускаюцца рукі. А пісьменнік павінен пастаянна адчуваць цікавасць да сябе. Тады ён і будзе гарэць творчым агнём. Канечне, ён можа сесці на камбайн ці пайсці ў дворнікі. Але ж ён усё роўна будзе думаць, як скласці верх, а не як скасці. Які з яго камбайнер атрымаецца? Няхай кожны займаецца сваёй справай. Дзяржава павінна мець клопат пра сваіх талентаў і не раскідвацца імі, таму што іх імгненна падбіраюць іншыя.

Праект пабудовы тэлевежы ў межах беларускай сталіцы абмяркоўваўся даўно. Усё ж такі Мінск — адзін з буйнейшых гарадоў у цэнтры Еўропы, а таму і тэлевежу ўласную займаць было б няблага. Але...

Пачатак пачаткаў

Упершыню пра вежу пачалі гаварыць яшчэ ў 1998 годзе на самым высокім узроўні. У сціслы тэрмін Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь даручыў дапрацаваць праект і пачаць будаўлю. А калі так, дык здаецца ўсё павінна быць добра...

У СМІ праходзіць інфармацыя пра тое, што з 15 фірмаў, якія выкупілі тэндэрную дакументацыю, 6 пажадалі працаваць далей. Сярод іх такія знакамётыя як Усходнекітайскі інстытут праектавання і дызайну, германская "Вайс унд Фрайтаг", беларуска-расійскія і беларуска-ўкраінскія будаўнічыя кансорцыумы і многія іншыя. Тады ж на высокім узроўні было адзначана, што трэба ўзважыць найўня прапановы. Але ўсё ўпіралася ў канчатковы каштарыс суперпраекта.

Канчаткова ў 1999 годзе стала ясна, што трэба пакуль спыніцца на трох праектах: беларускім, нямецкім і кітайскім. Як заўважыў у той час міністр сувязі і інфарматызацыі Уладзімір Ганчарэнка ў каментарыі для газеты "Советская Белоруссия", канчаткова спыніліся на айчынным варыянце, які абышоўся б прыкладна ў 108 млн. долараў ЗША. Грошы сапраўды вялікія, без інвестараў абысціся цяжка!

Увогуле ўдзельнікі тэндэра прапаноўвалі ўзвесці вежу за суму прыкладна ад 74 да 360 мільянаў долараў. Задача планавалася яшчэ ў 2001-ым, а з улікам добраўпарадкавання тэ-

рыторый на год пазней. Карацей кажучы, на ўзвядзенне гіганта адводзілася два гады...

Між тым, паўсталі больш надзённыя праблемы — у прыватнасці стварэнне сучаснай сістэмы сувязі ў краіне. Тая ж "Советская Белоруссия" пісала пра крэдыт у звыш чым 38 мільянаў долараў ЗША, які Міністэрства сувязі ўзяло ў Еўрапейскага банка рэканструкцыі і развіцця. Ён пайшоў на арганізацыю валаконна-аптычных ліній, уласнай станцыі касмічнай сувязі, развіццё сатавай... І гэта было вельмі патрэбна, бо тыя ж мабільнікі актыўна пачалі ўваходзіць у паўсядзённае жыццё, а чарга на пастапоўку хатняга тэлефона заставалася ў рэспубліканскіх маштабах дастаткова вялікай...

Беларускі праект

...Урэшце рэшт, спыніліся на беларускім праекце, які ўключыў у сябе базы і пашыранны варыянты. Згодна з ім, вежа павінна была размясціцца ў зялёнай зоне, на плошчы, абмежаванай праспектам Пераможцаў, Камсамольскім возерам, вуліцай Арлоўскай. Каля 420 метраў, вобраз кветкі з пялёсткамі, сетка крамаў, шматлікіх тэхнічных памяшканняў, рэстаран на вышыні 200—250 метраў, які за гадзіну можа рабіць абарот вакол сваёй восі, плюс назіральная пляцоўка (на здымку) — вось што прадугледжваў праект. Далей, на вышыні 350 метраў, павінна была пачынацца металічная частка: абсталяванне для перадачы, антэны, базавыя станцыі (ці ў народзе проста "вышкі") мабільных аператараў. Дзякуючы гэтаму, тэлесігнал магчыма было б прымаць нават у Барысаве і Маладзечне. У пашыранным варыянце значылася нават пабудова гасцінічнага комплексу. Пры гэтым кошт праекта змаглі знізіць да 85—90

млн. долараў ЗША. Але лічбы працягвалі калыхацца...

Якія мэты "ставілі" перад вежай? Комплекс у Калодзішчах быў пабудаваны яшчэ ў 1970-я гады, а таму яго абсталяванне вельмі састарэла. І яна павінна была забяспечыць тэлевізійнае вяртанне, размяшчэнне наземных станцый спадарожнікавых сістэм сувязі, радыёрэлейных сістэм сувязі, сістэм сувязі з рухомымі аб'ектамі і спецыяльнай іншага прызначэння. Такім чынам, час настойліва дыктаваў новыя патрабаванні... Між тым, у сталіцы хапала новабудоваў. Трэба было штосьці рабіць з праектам новага будынка Нацыянальнай бібліятэкі, які быў не менш патрэбны дзяржаве. Бо кнігі — гэта наша багацце. Гэта канцэнтрат гісторыі і культуры Беларусі — адным словам, трывалы падмурак для фарміравання і развіцця дзяржаўнай ідэалогіі. За новую бібліятэку казалі і выпадкі крадзяжу з фондаў каштоўных экзэмпляраў, пра што таксама неаднойчы паведамлялася ў СМІ.

Трэба было будаваць новы вакзал. Бо еўрапейскаму гораду патрэбны еўрапейскі вакзал! І ён сапраўды выглядае сёння самым найлепшым чынам. Гэта чысты, шчыры, прыгожы твар нашага горада.

Справа з вежай неяк адпала ў ценю: Толькі ў канцы 2003 года тэма зноўку пачала ўсплываць. Прызнавалася неабходнасць вырашэння калодзішчанскага пытання, але... У СМІ прайшла інфармацыя пра тое, што новая вежа акупіць сябе толькі праз 30—35 год. А інвестары грашмыма рызыкаваць не хочуць.

Сапраўды, з чаго магла б акупіць сябе новая вежа? Вядома ж, з рэтрансляцыі. Але каналаў у нас няма. Рэстаран на вяршыні не разглядаем увогуле. Гасцінічны комплекс — таксама. Мабільныя аператары наўрад ці будуць зацікаўлены ў павелічэнні

вышак у гэтай зоне. Дзеля эксперымента аўтар гэтага матэрыялу прайшоўся па праспекце Пераможцаў з мабільнікам. Прыём быў найлепшым, на максіму!

Таму, відаць, праект у 2004 годзе не быў афіцыйна адобраны Саветам Міністраў Рэспублікі Беларусь.

За і супраць

І вось новая інфармацыйная падстава. І верасня ў Нацыянальным прэс-цэнтры прайшла прэс-канферэнцыя з удзелам міністра сувязі і інфарматызацыі Уладзіміра Ганчарэнка, падчас якой журналісты зноўку даведаліся аб адхіленні праекта. Аднак, як адзначыў міністр, на сённяшні дзень існуе некалькі праектаў вежы, на першым этапе яна забяспечыць перадачу не менш як 15 тэлепраграм, а з лічбавым вяртаннем можа якасна перадаваць не менш як 50. Называўся і цяперашні кошт праекта — 110 млн. долараў ЗША. Між тым, адна з сённяшніх прапаноў дазваляе скараціць яго кошт на 20—25 млн.

Каб больш канкрэтызаваць далейшы лёс тэлевежы, мы звярнуліся да намесніка міністра сувязі і інфарматызацыі Уладзіміра Цеслюка. Ён спаслаўся на няяснасць абстаўці з праектам, а таксама на тое, што... пра гэта неаднаразова пісалі. Але ж і Уладзіміра Мікалаевіча можна зразумець: сітуацыя ў дэталі можа змяніцца не сёння-заўтра.

А мы, зыходзячы з аналізу шматлікіх публікацый у СМІ, паспрабуем вылучыць "за" і "супраць".

Вежа дорага каштуе і акупіцца не хутка. У дзяржавы хапае не менш важных задач: праце шмат патрэбных сацыяльных праграм. І кожны з нас падумае: ці не зменшыцца фінансаванне сацыяльнай сферы ў сувязі з шыкоўнай новабудовай? Усё гэта кладзецца на чашу шалюў з умоўным надпісам "супраць".

Другая справа, сталіцы патрэбна тое, што можа прывабліваць турыстаў. Ёсць прыгожая бібліятэка — такая, як ні ў каго! А хацелася б яшчэ і прыгажуню-вежу, каб бачна яе было з усіх куткоў Мінска. Тым больш, яна можа стаць не толькі функцыянальным аб'ектам, але і сімвалам Беларусі, яе зоркай, перлам і, нарэшце, важкім "інструментам" патрыятычнага і ідэалагічнага выхавання. Як статуя Свабоды ў Амерыцы...

Чакаецца, што па вышыні вежа будзе чацвёртай у свеце...

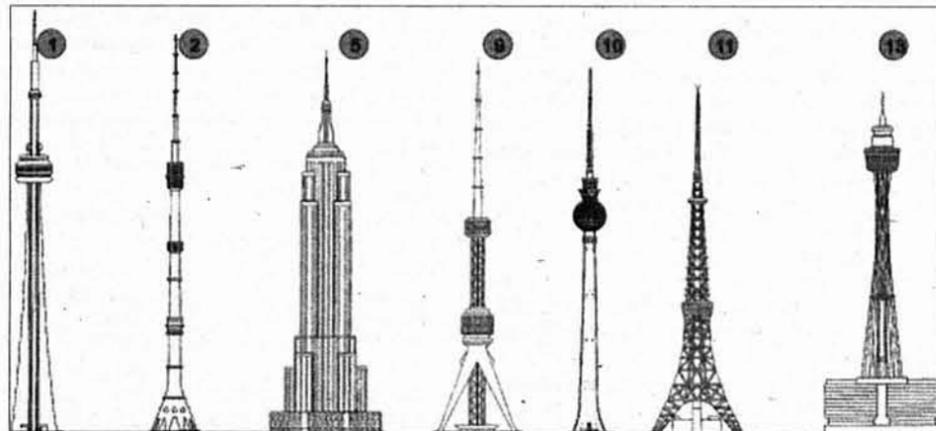
Між тым пераканана "за" вежу стаіць і міністр сувязі. Свае довады ён выклаў у афіцыйным лісце, які накіраваў у Адміністрацыю Прэзідэнта.

Даведка "ЛіМа"

Пакуль у Беларусі думаюць, у гонцы за "тэлевежавым цудам" актыўна выходзяць наперад азіяцкія краіны. Так, у пайднёвакітайскім горадзе Гуанчжоу плануецца пабудаванне самую вялікую вежу — каля 600 метраў на плошчы 84,88 тыс. кв.м. За тэндэр змагаліся кампаніі з Францыі, Брытаніі і Германіі. Чакаецца, што цуд будзе адкрыты для турыстаў толькі ў 2008 годзе.

На сённяшні дзень самай высокай тэлевежай у свеце з'яўляецца Канадзін Нэйшнл Тауэр у Таронта, якая пабудавана ў 1975 годзе — 553 метры (на здымку). Другая па вышыні — Астанкінская, пабудаваная ў 1967 годзе (540 метраў). Трэцяя — шанхайская, Арыентал, якую клічуць "Пярлінай Усходу" (468 метраў).

Анатоль ВАСІЛЬЧАНКА
Фота забяспечана аўтарам

Юбілей помніка

Вераснёвымі днямі сваё свята ладзілі жыхары аднаго з нашых самых маладых гарадоў — Жодзіна. Як вядома, гэты цэнтр беларускага машынабудавання ўжо мае свой пэсенны фестываль-конкурс, які праходзіць пад адметнай назвай: "БелАЗаўскі акорд". Але ёсць у Жодзіне і такая адметнасць, што ў пэўным сэнсе вызначае гістарычнае аблічча горада: мемарыяльны комплекс у гонар маці-патрыёткі, створаны аўтарскім калектывам у складзе скульптараў А.Заспіцкага, І.Міско, М.Рыжанкова, архітэктара А.Трафімчука (у 1977 г. іх праца адзначана Дзяржаўнай прэміяй СССР). Правобразам помніка была Настасся Купрыянава, жыхарка Жодзіна, якая выгадала пяцёрку сыноў і падчас Вялікай Айчыннай блаславіла сваіх дзяцей

на воінскі подзвіг. Усіх іх забрала вайна... 30-годдзе гэтага манумента, створанага, дарэчы, яшчэ пры жыцці Настасі Фамінічы і нядаўна адрастаўранага, і адзначылі ў Жодзіне.

Эпізод суровай гісторыі, звязаны з подзвігам самаадданай беларускай маці, адлюстраваны не толькі ў выяўленчым мастацтве. У свой час своеасаблівым помнікам паўстаў на сцэне нашага Дзяржаўнага Вялікага акадэмічнага тэатра балетны спектакль, у аснове лібрэта якога быў менавіта вобраз маці-патрыёткі Настасі Купрыянавай і трагічны лёс яе сыноў. Музыка балета "Крылы памяці", якую напісаў кампазітар Уладзімір Кандрусевіч, перажыла тэатральную пастапоўку: хаця спектакль даўно сышоў з рэпертуарнай афішы, сюіты і проста сімфанічныя фрагменты з гэтага твора даволі часта гучаць у эфіры.

С.Б.

ПРАЯВЫ ЖЫЦЦЯ і душа мастака

ШТО НАТХНЯЕ МАСТАКА НА ТВОРЧАСЦЬ? Аднаго — ПЕРАЖЫТАЕ, УБАЧАНАЕ, ПАЧУТАЕ... Другога — УЯЎНАЕ ЦІ ФАНТАЗІЙНАЕ. Іншага — НЕДАСКАНАЛАЯ РЭАЛЬНАСЦЬ. "Аднак важна памятаць, — пісаў Уладзімір Калеснік, — ШТО ГАЛОЎНАЕ НЕ ПРАЯВЫ ЖЫЦЦЯ, ЯКІЯ ТРАПЛЯЮЦА НА ДАРОЗЕ МАСТАКА, А ЯГО ДУША, ЯГО ЁМЕННЕ БАЧЫЦЬ, ЧУЦЬ, ЗАПОМНІЦЬ, УСПРЫНЯЦЬ І НА СВОЙ ЛАД ПЕРАТВАРЫЦЬ".

«Полымя» № 9

Мабыць у кожнага ёсць такія знаёмыя: калі іх ні сустрэнь — скардзяцца на жыццё, наракаюць на лёс, усё ў іх не ладзіцца, усё іх крыўдзіць. Спачатку гісторыі гэтых "ахвяраў жыцця" выклікаюць натуральную спагаду, жаданне дапамагчы і пасадзейнічаць, але калі слухаш іх "рэвіём па долі" чарговы раз, разумеш, што гэтае "самашкадаванне" — натуральны стан суразмоўцы. Больш таго, роля "ахвяры" — яго ўлюбенае ампула... Дадзеная "прэлюдыя" датычыцца непасрэдных асацыяцый, якія выклікалі навелы Святланы Лобач. Зноў, як і ў папярэдняй публікацыі ("Полымя", 2005, № 3), — замалёўкі пераважна пра няхчасных людзей, якія ніяк не "ашчаслівіцца", пра тых, хто ўжо і не імкнецца да лепшага, а шукае супакоення на дне чаркі, пра пакрыўджаных і прыніжаных. Шкада. Шкада, што аўтар не імкнецца "пашырыць" творчыя гарызонты, бо мова твораў, мастацкая вобразнасць, тонкая эмацыянальнасць сведчаць пра неардынарны талент пісьменніцы, пра сапраўдны здольнасці ў адлюстраванні псіхалогіі герояў. Парада аўтару напрошваецца з назвы нізкі навел — "Знайдзі сябе..."

Працягам папярэдняй "жыццёва-рэалістычных замалёвак" бачацца апавяданні Віктара Патапенкі. Абодва творы, нібыта, пра каханне. "На пожнях" — гісторыя пра "выпадковую слабасць" мужчыны, што "саграшыў" з чужою жонкай. Бядак ужо ўзяўшы быў пакутаваць на сумленне, як высветлілася, што ў жанчыны на мэце былі пэўныя планы. Такім чынам, персанаж робіцца не значыцца, а хутчэй ахвярай...

Пра спецыфічнае "каханне" ідзе гаворка і ў апавяданні "Такая бліжняя, такая недасяжная". Герой выпадкова сустракае жанчыну, жонку свайго былога камандзіра роты, якую калісьці моцна кахаў. Асабліва балюча яму было ўсведамляць, што муж такой жанчыны — блудлівы здраднік: камандзір роты належаў да катэгорыі мужчын, што не прапускаюць ніводнай спадніцы. І вось, нарэшце, герою выпадае магчымасць скампраметаваць свайго былога начальніка і перад жонкай, і перад усім светам. Уражвае, што аўтару, відаць, падабаюцца дзеянні яго персанажа. Больш таго, мясцовы следчы, які на волі абставін удзельнічае ў сітуацыі, у лепшых традыцыйных кабет-авантурыстак "стэмулюе" героя да бруднага ўчынка: "Калі быць шчырым, то мне даўно хацелася, каб нешта такое здарылася з Красуцкім. <...> А яна [жонка — Л. А.] ўсё не верыла, што муж здатны на падман. Цяпер, калі гэта здарэнне стала публічным, яна хутчэй разбярэцца ў сваіх памылках". Нізкія паводзіны мужчын-зайздроснікаў, думаецца, не падлягаюць ніякім апраўданням. Карацей, не пажадай жонкі бліжняга свайго...

Аматары пазэі Вольгі Куртаніч маюць магчымасць атрымаць чарговую порцыю задавальнення ад новых твораў аўтара. Тут ізноў нямаюць спецыфічных "наватвораў" і арыгінальных лексічных канструкцый: "травенскія суцінкі", "лета невыносны сквар", "светлазорая гліна", "смутлівае семдзённе", "найблізюткі назольнік" і інш. Не менш

арыгінальнымі падаюцца і аўтарскія рыфмы: "кармазын — слязін", "лёцма — наўпроці", "стакроць — хоць", "край — Рай", "упадзе — найдзе", "шал — лал" і г. д. Паэтэса заўзята "кучаравіць" вершы, смела эксперыментуе з мовай: то яе, гаротную, за чупрыну пацягае, то гладзенка прычэсці, то ўскудлаціць да непазнавальнасці.

Васіль Андрэўскі ўжо назвай нізкі вершаў інтрыгуе і вымушае хвалявацца: "Мой боль — нацятае сумленне..." Пра культуру Паўднёвай Карэі, а так-

«Малодосць» № 9

Звычайна пачуццё кахання атаясамліваецца са словамі "ласкавасць", "шчырасць", "пяшчота"... Аднак, бывае і такое каханне, як, напрыклад, у вершах Валерыі Куставай, што скаланешся і перахрысцішыся:

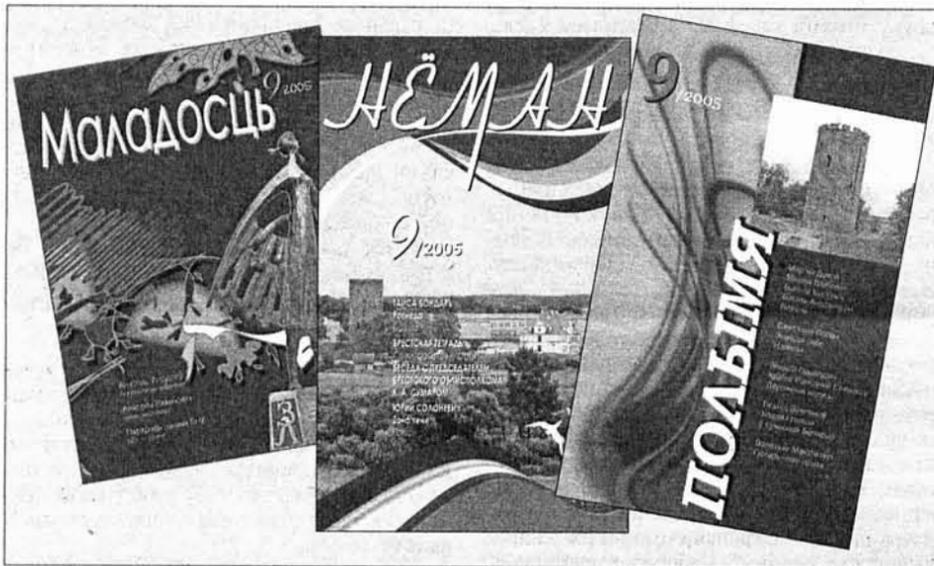
*Ён прыйдзе.
Уночы.
І здыме з мяне...
Усё, што захоча.
Лязом шмаргане.
Па скуры, па венах!*

Між іншым, нізка вершаў маладой паэтэсы мае назву "О, як цудоўна жыць..." Што ж, як кажуць, дай Бог...

Болем, пакутай і адчаем перапоўнены і "Радкі каханья" Лёлі Багдановіч. Тут, паводле слоў аўтара, "сталі ранами горкія словы":

*Я вып'ю з рук тваіх атруту,
Нібы сванцоную ваду.
І, скінуўшы зямныя пумы,
На неба зоркаю ўзьяду.*

Аматарам пазэі "больш ураўнаважа-

сама — эканоміку, звычай і побытавыя зносіны, уласцівыя яе насельнікам, ідзе гаворка ў эсе Зіновія Прыгодзіча "Краіна Ранішняй Свежасці".

У рубрыцы "На паверцы — імёны" чытачы часопіса мелі магчымасць на працягу года знаёміцца з творчасцю паэтаў-франтавікоў. Новая серыя публікацый датычыцца паэтаў крыху маладзейшага пакалення. У прадмове Казімір Камейша адзначае: "Жылі, тварылі, славілі мірнае стваральнае жыццё і паэты, што нарадзіліся перад самай вайной, і ў суровы час яе, і не ў такіх ўжо светлых гадах. <...> У імя памяці і справядлівасці паклічам жа іх імёны на нашу паэтычную паверку. І пачнём яе з "равесніка Дня Перамогі і выбуху першага атамнага" Рыгора Семашкевіча, якому 6 у гэтым месяцы споўнілася шэсцьдзесят, якраз столькі, колькі і самой Перамозе".

Новая рубрыка часопіса "Школьны факультатыв" — несумненна, прыцягне ўвагу вялікай аўдыторыі. Па словах галоўнага рэдактара часопіса Міколы Мятліцкага, тут гаворка пойдзе "пра твораў, каму дорагі спаконвечныя духоўныя каштоўнасці, хто па-сапраўднаму страшна і горача любіць Бацькаўшчыну, чыё слова выступае абаронцам добра, сталое ў юных сэрцах павагу да гістарычнага лёсу народа, да яго сённяшніх клопатаў". Першая публікацыя рубрыкі прысьвечана творчасці Алеся Разанава.

Артыкул Валерыі Максімовіча "Гістарычная проза: навуковы рэцэпты, стан і перспектывы развіцця" — гэта "роздум і развагі" аўтара "паводле абароны доктарскай дысертацыі вядомай даследчыцы літаратуры Вольгі Шынкарэнкі "Паэтыка гістарычнага жанру (на матэрыяле сучаснай беларускай прозы)".

най" часопіс прапануе вершы Івана Карэнды, Валерыя Пазнякевіча, Уладзіміра Марука і Фелікса Мысліцкага.

"Кніга першая" прэзаічнага твора Анатоля Разановіча "Лавец мастацтва" наскрозь прасякнута інтрыгай. Як пойдзе сюжэт — схіліцца да гісторыі кахання ці разгорнецца ў дэтэктыў — непрадказальна. Нават жанравае вызначэнне, якое магло б даць своеасабліваю "падказку", адсутнічае. Так ці інакш, але пачатак твора даволі "закручаны". Аматар старажытнасці, адзінокі і, па ўсім відаць, не вельмі шчаслівы чалавек бярыцца за росшук антыкварнай каштоўнасці. Герой вымушаны ў сваіх мэтах "выкарыстаць" жанчыну, якая, думаецца, у далейшым моцна паўплывае на яго лёс...

А вось у апавесці Анатоля Андрэева "Апельсіны на асфальце" ўсё гранічна ясна, ніякай двухсэнсоўнасці. Тут пасвойму інтэрпрэтуецца вядомае: сівізна — у бараду, бес — у рабрыну. Пяцідзесяцігадовы мужчына, мастак, вядома, жанаты, сустрэў дваццацігадовую дзяўчыну, пра якую "марыў усё жыццё". Як вядома, падобныя гісторыі амаль не маюць шанцаў на шчасліваю развязку.

Аповесць Віктара Дайліды "Мы са Слаўкам — пастухі" адрасавана аўдыторыі падлеткаў. Тут выпадае даведацца, якія прыгоды могуць надарыцца з гарадскімі жыхарамі, што вырашылі завесці ў вёсцы невялікую фермерскую гаспадарку.

Рубрыка "Партрэты нашых ВНУ" прапануе чытачам адразу некалькі пазнавальных матэрыялаў, прысвечаных дзейнасці вядучай навучальнай установы краіны — Белдзяржуніверсітэта. У гутарцы Ірыны Клімковіч з рэктарам БДУ Васілём Стражавым "Будучыня краіны

— універсітэт" закранаюцца пытанні гісторыі і традыцый ВНУ, яе структуры, перспектывы развіцця і іншых аспектаў функцыянавання. А ў артыкуле Ірыны Занеўскай "Навука пра зямны шлях чалавека" мажліва даведацца пра дзейнасць географічнага факультэта, аднаго са старэйшых у БДУ.

Часопіс працягвае серыю публікацый, дзе ёсць магчымасць пазнаёміцца з цікавымі, неардынарнымі асобамі. З маладой паэтэсай, несумненна, адораным мастаком слова, гутарыць Раіса Баравікова. Матэрыял "Знаёмся: Тацяна Сівец" дазваляе далучыцца і да свету творцы, і даведацца пра тую праблему, якія хваляюць нашу сучаснасць.

«Нёман» № 9

Гэта, магчыма, вельмі суб'ектыўнае ўражанне, але падаецца, што такога цікавага "Нёмана" не было ўжо даўно. Мастацкія творы, якія друкуюцца ў гэтым нумары часопіса, вытрыманы, так бы мовіць, у адной танальнасці. Фактычна ўсе яны — пра чалавека ў надзвычайных абставінах, якому даводзіцца рабіць даволі складаны выбар...

Агульны "тон" задае Таіса Бондар паэмай "Рагнеда" (пераклад з беларускай Георгія Кісялёва). Тут міжволі задумаешся і пра нязломнасць духу, волю і самаахвярнасць.

Часопіс пачаў друкаванне рамана Юрыя Саланевіча "Зона тени". Сюжэт твора дынамічны і захапляльны. Герой, заняты клопатам пра матэрыяльны дабрабыт сям'і, не заўважае фактычна нічога, што адбывалася вакол яго. У адно імгненне звычайнае і добраўпарадкаванае жыццё рухнула: знікае (у літаральным сэнсе) сям'я, а разам — усё губляе ранейшы сэнс. Пошук выйсця з тупіка вядзецца ў самых розных накірунках — гэта спроба заглушыць свядомасць алкаголем, зварот да "праваахоўных органаў", шлях у Храм...

Інтэрпрэтацыя падобнай тэмы — пошуку сябе, сэнсу зямнога існавання вядзецца і ў апавяданні Анатоля Кудласевіча "Встреча с Ярсветом". Многія высновы, да якіх прыходзіць герой твора, гучаць банальна, але, як ні круці, справядліва: "Всё завясці ад чалавека. Ему даёцца выбар, і выбар гэты — сама жыццё. <...> І як пройдзеш уготованы шлях — такую же судьбину і изведзеш. Выбор есть, и человек в нём хозяин: как жить и к чему клониться — решает сам".

Паэтычная старонка "Из наследия" прапануе ўвазе чытача вершы Міхася Рудкоўскага, Міколы Купрэева і Васіля Сахарчука.

"Непродуманные истории" Марыі Ляшук нагадваюць сюжэты з вядомай перадачы "Жаночыя гісторыі". Чатыры сентыментальныя апавяданні, амаль ідэнтычныя па кампазіцыі, дэманструюць, як адзіны памылковы крок здольны завесці чалавека ў непразлыны гушчар роспачы. Праўда, кожная гісторыя мае шчасліваю развязку, а героі, пераасэнсоўваючы ўласнае жыццё, засцерагаюць чытача ад памылкаў.

У апавяданні "Ма" Ірыны Батаковай "устамаі младенца глаголит истина". Тут абмежаванасць дарослых, іх дробязныя, надуманыя праблемы выяўляюцца праз светапогляд і эмоцыі дзіцяці.

Публіцыстыка нумара прадстаўляе два матэрыялы. "Любить и уважать — закон для руководителя" — гэта гутарка галоўнага рэдактара часопіса Ніны Чайкі са старшынёй Брэсцкага аблвыканкама К. А. Сумарам. Аўтабіяграфічны нарыс Міколы Бусько "Извечное, святое..." па тэматыцы і эмоцыях прыпадабняецца да мастацкіх твораў часопіса.

Артыкул Вольгі Грыгор'евай "На перекрестках эпохи" — пераказ размовы аўтара з нейкай таямнічай асобай. Тая загадкавая персана паведала шмат цікавага і невядомага з жыцця Сталіна, Булгакава, Жданова, Лепашынскай, Ранеўскай і інш. знакамітасцяў, а В. Грыгор'ева шчодрна падзялілася інфармацыяй з чытачамі.

Вандроўкі па глыбокай глыбіні

НАВЕЛА

ЛІТАРАТУРНЫ вiндсёрфiнг

Хто пісаў навелы ў нашай літаратуры? Літаратуразнаўчыя і крытычныя артыкулы, пазначэнне жанру ў часопісах і кнігах нібыта сведчаць: Ядвігін Ш., М. Багдановіч, С. Пясенкі, К. Сважак, М. Гарэцкі, В. Ластоўскі, Я. Юхнавец, У. Караткевіч, В. Адамчык, Б. Сачанка, Я. Сіпакоў, У. Сцяпан, М. Лукша, Л. Рублеўская, У. Сіўчыкаў і многія іншыя. Але...

Навела — гэта настолькі спакусліва-прыгожае слова, што неаднойчы выкарыстоўвалася нават у якасці жаночага імя. Напэўна, і гэтым можна патлумачыць нястрымнае імкненне пісьменнікаў ды літаратуразнаўцаў прыпісаць да гэтага жанру звычайныя апавяданні.

Рыса паміж апавяданнем ды навелай сапраўды празрыстая. Калісь Б. Тамашэўскі недальнабачна дазволіў сабе паставіць знак тоеснасці між гэтымі жанрамі, толькі ўскладніўшы задачу іх размежавання. Больш за тое, як жанр з вельмі багатай гісторыяй навела няспынна трансфармавалася на працягу ўсяго свайго існавання і набывала пэўныя адметнасці ў творчасці паасобных аўтараў.

Найперш трэба адзначыць, што навела для пісьменніка мусіць стаяць у тым жа шэрагу, што санет ці дэтэктыў — стварэнне навелы пачынаецца са своеасаблівай “устаноўкі” на гэты жанр. Рэдкая, надзвычайная падзея “скручваецца” ў напружаны сюжэт з мінімальнымі стылістычнымі аздабамі і абсалютнай нецкаўнасцю да далейшага лёсу герояў. Мяркую, што добрыя навелісты заўсёды валодае талентам распаўядання анекдотаў.

У тэкст апавядання ці аповесці вы можаце заглыбіцца “з акавалганам” і даследаваць мастацкасць іх “каралавых рыфаў”. Да чытання ж навелы вы падыходзіце з сёрфінгавай дошкай пад пахай, зачараваныя спакусліва-інтрыгоўнай хваляй яе першага сказа.

Доўгія вышталцёныя апісанні раскручваюць спружыну сюжэта і таму непжаданыя. Уявіце, вы на сёрфінгавай дошцы ляжце па хвалях — і раптам “каралавы рыф” стыльвага майстэрства. Не, вядома ж, вы яго паспяхова пераадолеце-прачытаеце, але куды дзенецца вецер у твар, прадчуванне небяспекі-нечаканасці. І адрэналін у крыві... Напэўна, гэткай літаратурна-фізіялагічнай рэакцыяй вытлумачаецца і адносна невялікі памер навелы — каб прачытаць на адным дыханні.

І ўсё ж... Сапраўдная праблема размежавання навелы ды апавядання палягае хіба што ў немагчымасці **вымераць** дынамічнасць ды напружанасць сюжэта: занадта гэта індывідуальныя адчужванні. Вядома ж, мы можам лёгка адсячы відавочныя “не-навелы” — залішне апісальныя творы, з эпілогам, без выразнага сюжэта.

На маю думку, навела можа мімікраваць у зборніку апавяданняў, а вось апавяданне ў зборніку навел будзе вытыркаца. Больш за тое... Маю хісткую гіпотэзу, што навелу можна пазнаць, нават не чытаючы тэкст — па памеры абзацаў. Прынамсі, у навеле У. Караткевіча “Кніганошы” самы вялікі абзац — даруйце матэматычна-камп’ютэрную дакладнасць — 12 радкоў 14 шрыфтам Times New Roman. І той — пра каханне!

Урэшце, з некаторых апавяданняў лёгка зрабіць навелу: напрыклад, адсячы эпілог ад апавядання Я. Сіпакова “Па дарозе ў прыгожы зялёны сад”. Купалка, адна з жонак князя, імпульсіўна вырашае быць паханай разам з ім. Смерць маладзенькай дзяўчыны ў вогнішчы здаецца незваротнай і несправядлівай. Няўжо яна загіне? Але нечаканы (не, прызнаемся, усё-ткі чаканы!) паварот сюжэта — і яна ўратаваная.

Вядома ж, заўсёды можна патлумачыць адступленні ад жанру — як ёсць санет “кульгавы” і з “прычэпам”. А пачатак твора? “...У сасновым лесе — маліцца, у бярозавым — любіцца, у дубовым — волю каваць, у яловым — душу д’яблу прадваць. Гэты лес быў яловы.” (У. Караткевіч “Кніганошы”). Ці “Няма жанчыны няшчаснейшай, чым дабрадзейная” (Л. Рублеўская. “Добрадзейная”). Ці “Бываюць шлюбны, узнікненне якіх не можа ўявіць сабе нават самая па-мастацку вычварная фантазія” (Т. Ман. “Луізен”). І чытач ужо прадчувае, прыгоды якога кшталту яму прапануюцца на бліжэйшыя паўгадзіны.

Мушу прызнацца, што для мяне класічныя навелы Т. Мана ці І. В. Гётэ залішне павольныя, але спісваю гэта на сваю сапсаванасць сучасным кінематографам. Дарэчы, адразу падумалася, што па навеле можа быць зняты фільм, бо галоўнае ж — сюжэт.

Прывабнасць навелы відавочная не толькі чытачу, для літаратара яна выяўляецца яшчэ і ў тым, што, пазнаёміўшыся падрабязней з тэорыяй, пачытаўшы чужыя навелы, — спакушаецца напісаць сваю. А ці пройдзеце вы тэст на навелу?..

Аксана БЯЗЛЕПКІНА

Чаго не пісаў ДЗЮМА

Кажуць, што аднойчы Аляксандр Дзюма-сын пазнаёміўся з багатым купцом, які прапанаваў пісьменніку заняць у яго канторы пасаду галоўнага сакратара.

— Мне падабаецца ваша граматынасць, — сказаў купец, — я згодны плаціць вам шаснаццаць тысяч у год за выпраўленне папер, якія пішуць мае службоўцы.

— Вельмі ўдзячны, — адказаў Дзюма, — але я зарабляю многа больш — сто тысяч франкаў у год.

— За што ж вам плацяць так многа? — спытаў здзіўлены купец.

— За тое, што я псую паперу, — адказаў Дзюма...

Сярод прازیчных жанраў самым “эканамічным” з’яўляецца навела. Аднак “эканомія сродкаў” тут адбываецца за кошт сканцэнтраванасці сюжэта, дзе жыццёвы матэрыял зводзіцца ў фокус адной падзеі, адсутнасці апісальнасці і патрабавання кампазіцыйнай строгаасці, што падабаецца далёка не ўсім аматарам “псавать паперу”. Дарэчы, Дзюма не быў навелістам...

У перакладзе з італьянскай мовы novella — навіна, а навіны доўга не пераказваюць — перадаюць самую сутнасць падзей, таму навелістыка вымагае сапраўднага майстэрства сюжэта. Жанр узнік у глыбокай старажытнасці разам з міфалогіяй і фальклорам. Адсюль і антытэзы ды метамарфозы, супрацьлегласць і нечаканасць сітуацый навелістычнага сюжэта, уласцівыя многім народным казкам, байкам і іншым фальклорным творам.

Нарадзіўшыся ў Італіі эпохі Адраджэння і падарыўшы свету “Дэкамерона” Дж. Бакача, навела пакарыла Англію, Францыю, Іспанію, дзе лепшымі майстрамі гэтага жанру сталі Дж. Чосер, М. Наварская, М. Сервантэс. Станаўленне і росквіт навелы прыйшоўся на эпоху рамантызму, калі асабліва вызначыліся творы Г. фон Клейста, Э. Т. А. Гофмана, П. Мерымэ, Э. По. Яшчэ пазней сусветнае прызнанне яна атрымала, дзякуючы творчасці П. де Мапасана, О. Генры, Л. Пірандэла, С. Цвейга, А. Чэхава, І. Буніна, Л. Андрэева, Х. Борхеса, Х. Каргасара, Г. Бёля, А. Зінгера, І. Бабеля, А. Грына, М. Зошчанкі, В. Каверына, І. Друцэ, Ф. Іскандэра, А. Кіма і інш.

Трэба сказаць, што і праз столькі гадоў навела не страціла таямнічасці — і па сённяшні дзень існуюць цяжкасці з адрозненнем яе ад апавядання, тым больш, што часам некаторыя творы спалучаюць у сабе “чыста апавядальныя” і “навелістычныя” прыкметы. Тым не менш, розніца паміж дзюма разнавіднасцямі “малога жанру” даволі істотная.

Навела, акрамя вышэй названага, вызначаецца вастрыёй, высокім напружаннем канфілікта і драматызмам сюжэта. У апавяданні сюжэтная плынь больш спакойная, стыль аповеду — лірычны, дзе ёсць месца і час для аўтарскіх разважанняў, філасофскага роздуму і г.д. Вядома, што для таго, каб “рассакрэціць” навелу і даць узор яе стварэння, І. В. Гётэ спецыяльна напісаў твор, які называўся проста “Навела”. Тым не менш, складанасці застаюцца.

Наталія ЯКАВЕНКА

АДЗІН З САМЫХ вытанчаных жанраў

Ужо не памятаю, ці расказвалі нам у школе (канец 70-х — пачатак 80-х) на ўроках літаратуры, што такое навела. Але маё першае знаёмства з гэтым жанрам адбылося, дзякуючы сябру, на некалькі гадоў старэйшаму, да таго ж — сыну філолага. Таму, у адрозненне ад мяне, які чытаў усё без разбору, ён мог не прадзірацца праз кніжныя нетры напраткі, вышукваючы нешта цікавае, а ішоў даўно пратапанымі сцэжамі.

І вось, калі я прачытаў бадай усё, што было ў нашай школьнай бібліятэцы, ён параіў мне запісацца ў сельскую, пра існаванне якой я нават не здагадаўся. Па сённяшні дзень памятаю тую пачуцці — адначасова і захапленне, і здзіўленне, і нешта падобнае да паляўнічага азарту, — якія перапоўнілі мяне, калі ўбачыў перад сабой столькі кніг, многа яшчэ не прачытаных.

На гэтым сябрава апякунства мною не скончылася, і аднойчы, распытаўшы, што я цяпер чытаю, загадкава ўсміхаючыся, ён параіў узяць у бібліятэцы навелы Мапасана і апавяданні Буніна. Так, гадоў у 13—14, я ўпершыню прачытаў бунінскія “Цёмныя алеі” і мапасанаўскую “Пышку”. І тады ж у мяне з’явілася цвёрдае перакананне, што навела і апавяданне — гэта адно і тое ж. Проста апавяданні пішуць *савецкія*

пісьменнікі, а навелы — *замежныя*. Як аказалася, я быў не так ужо і далёка ад ісціны.

На жаль, навеле як разнавіднасці апавядання наша проза заўсёды ўдзяляла недаравальна мала ўвагі. Хоць і ў беларускім прыгожым пісьменстве, безумоўна, створаны класічныя ўзоры гэтага жанру — у таго ж Адамчыка, Брыля...

Навела дысцыплінуе аўтара, бо ставіць яму больш жорсткія ўмовы, не выканаўшы якія да канца, атрымаеш... апавяданне. У пэўным сэнсе, гэта ювелірная праца, гэта штучны прадукт.

Сыходзячы з таго, што ў розных зборніках адзін і той жа твор можа называцца то навелай, то апавяданнем, як і сыходзячы з таго, што ў літаратурнай спадчыне многіх аўтараў творы, якія па ўсіх канонах адпавядаюць гэтаму жанру, складаюць адзінкі, можна дапусціць, што значная частка гэтых “адзінак” пісалася як “проста апавяданні”. А потым ужо крытыка, узброіўшыся тэорыяй, аб’явіла іх навеламі.

З іншага боку, кожны жанр увесь час імкнецца пашыраць межы, якія яму адводзіць крытыка. Але гэта толькі спрыяе таму, што навела застаецца адным з самых папулярных і вытанчаных жанраў.

Алесь БАДАК

Аляксандр БЫКАЎ

Марафонца

Шапы расплаўленае срэбра
Бясконцай стужкаю бяжыць,
І мне абавязкова трэба
Убачыць фінішную ніць.

Такая доля марафонца:
Ісці на жылах і цяпець.
І праклінаць спачатку сонца,
Каб потым гімн яму прапець.

Сябру

Шмат пакінулі мы за мастамі,
Што за нашай спіной дагарэлі?
Нашы музы бабулямі сталі,
Ды і мы ўжо з табой пастарэлі.

Перасохлых наболела рэчак,
Што да мора так беглі імкліва.
І сяброўскіх паменела спрэчак
І размоў нашых шчырых пад піва.

Што пакінулі мы за спіною,
За гадамі застоў і зрухаў?
Ці лягчэй нам жывецца без мрояў,
Ці такія ж мы хлопчыкі-зухі?!

Што, скажы мне, за тымі мастамі,
У глухіх сутарэннях Сусвету?..
Нашы музы бабулямі сталі —
А мы так і не выйшлі ў паэты.

Рамонт у кватэры

У кватэры рамонт распачаты
якое халеры,
Калі у свеце — скразняк, калі
у душах людскіх — каламуць?

У кватэры рамонт. Клеюць шпарка
дзяўчаты шпалеры,
Ўсё нанова пачаць мне магчымасць,
як быццам, даюць.

Стосы кніг па кутках, і з шуфляд
павыцягнуты рэчы.
Колькі ж трэба ўсяго за жыццё
чалавеку сабраць?!
І няма нам калі нават крыху
падумаць аб вечным,
Той, адзіны, радок,
што ад сэрца ідзе, напісаць.

У кватэры рамонт. Хутка стане
у пакоях прывабна.
Да майстрых застанецца апошня
просьба адна:
“Не падумайце вы, я, дзяўчаты,
не нейкі там бабнік —
Адскрабіце душу.
Я за ўсе разлічуся спаўна”.

У палоне

Ніхто ад лёсу не ўцячэ,
І таямнічая жанчына
Свой кіне позірк — аплячэ,
Цябе засмуціць без прычыны.

І зноў упэўнішся у тым:
Не разгадаць яе да скону.
І ўжо не вырвацца з палону,
Ды і не хочацца зусім.

Студзень 2001-га

Дзве тысячы першы.
Дзве тысячы першы.
Касмічныя монстры застылі
на старце.
А ўсе ж такі пішуцца,
пішуцца вершы,
Як некалі там,
ў бабулінай хаце.
...Прынесены дровы,
запалена свечка.
Сыходзяць з душы мітусня
і трывога.
А ў небе згарае паўмесяца
свечка.
Ці шмат іх яшчэ,
хто адкажа, у Бога?

Вячаслаў МАШКО

Помнік Адаму Міцкевічу (трыялет)

Litwo! Ojczyzno moja!
Ty jesteś jak zdrowie.

Вярнуўся Выгнаннік Вялікі
Ў сталіцу Айчыны сваёй.
З той далечы даўняй, сівой,
Вярнуўся Выгнаннік Вялікі.

Каб з роднаю крочыць сям'ёй
У свет не бяздомным,
бязлікім,
Вярнуўся Выгнаннік
Вялікі
Ў сталіцу Айчыны
сваёй.

Каля помніка Максіму Багдановічу (Санет)

Шэдэўры дзіўнай песні,
звонка спетай,
Пакінуў нам у спадчыну
Максім,
І развітайся,
ды неназусім.
Вярнуўся ў бронзе
класікам-паэтам.

Сягоння, праз аблок
скрушаных летаў

І дэспатычна-лютых
сюжонных зім,
Прыходзіць моладзь
на сустрэчу з ім
Каля тэатра Оперы й Балета —
Бунтуе кроў юначая
ў грудзях.
Штандары ўзняты родныя
ў прасцяг.
Вялікай Праўды,
Велічы і Славы
На іх ляжыць Максімава
плячаць.
Выразная паэтава выява
Край Незалежны кліча
шанаваць.

Мікола Ермаловіч (Санет)

Чытай праз лінзу летапісы ён.
Быў інвалід,
амаль што невідучы,

Аднак духоўна дужы
і трывушчы,
Не йшоў к тытулаваным
на паклон.
Не мог слухмяна здацца
у палон
Ілжэвучоным. Нібы ў дзікай пушчы,
Сам прадзіраўся праз стагоддзю
гушчу,
Што над Радзімай вісла
як праклён.
Мінуўшыну асвойвай аж
да змогі,
І ўсё паставіў з галавы
на ногі,
Не міфаў нейкіх —
ісіцыны ўладар,
Бо не крывіў душой,
не здраджвай зроду,
Як подзвіг свой прынёс Радзіме
ў дар
Гісторыю крывіцага
народу.

Слава ЛІПЕНЬ

Усе пакінуў справы
І вершаў не пішу,
Штораніцы атаву
На поплаве кашу.

Касіць зусім не цяжка,
Не рву з апошніх сіл,
І мерыць бусел важна,
А колькі я скасіў.

А на траве зялёнай
Слязінкамі раса.
Не падвядзі, здароўе,
Не выбіся, каса!

Мне добра так і лёгка,
Трывогі адплылі,
І я зайздросчу продкам,
Якія тут жылі.

Свае рабілі справы
І думалі пра нас.
Кашу і я атаву,
Пакуль не выйшаў час.

З слязінкамі, з усмешкамі,
З удачамі, з няўдачамі
Усе мы ходзім сцежкамі,
Якія нам пазначаны.

Яны такія розныя:
Цярністыя і чыстыя,
Камусьці — сцежка росная,
Камусьці — камяністая.

Мая найрад ці лепшая,
А можа, нават горшая,
Аднак хадзіць той сцежкаю,
І добра мне, і хораша.

Ля старое хаты
Два сумуюць клёны.
Кожны быў бухматы,
Кожны быў зялёны.

А настала восень
І сваё зрабіла.
Нібы свечкі проста
Клёны запаліла.

Трапяткое лісце
Атрасае кожны
На дыван квяцісты
І такі прыгожы.

Вуліца заслана,
Прыгажосцю цешыць.
На дыван сатканы
І ступіць мне грэшна.

І ляжаць ён будзе,
Покуль снег схавалае.
Праўду кажучь людзі:
Восень — залатая.

Фота В.КАВАЛЁВА

ЧУЖАНИЦА

Племені літу стала вельмі цяжка. Пасля нечаканай смерці важака яно магло і распасціся...

Літу жылі мірна і ніколі не прычынялі зла суседзям. Важак доўга кіраваў племенем. Ён знаходзіў агульную мову са шматлікімі ваяўнічымі суседзямі. Хоць гэта ўдалася яму не проста, але ўдалася...

У суседняй даліне жыло племя мілу, з якім Важак, хоць у іх і быў ваяўнічы нораў, знаходзіў агульную мову. Праўда, часта даводзілася дзеляцца здабычаю, але гэта лічылася дарункам. Хоць і адны, і другія ведалі, — той самы дарунак падаецца як плата за тое, каб мірна жылося літу і мілу...

Важак літу быў мудрым чалавекам і разумёў, што пры любых абставінах жыццё яго аднапляменнікаў даражэйшае за частыя дарункі. Гэта было племя летуценнікаў, нашчадкаў якіх і сёння можна сустрэць па ўсёй зямлі...

Пасля пахавання Важака літу доўга не маглі апамятацца. Яны лічылі, што пасля гэтага іх жыццё скончылася.

Аднойчы раніцай, можа, па волі Божай, за шмат пралітай чалавечай крыві, а можа, за лішне жорсткі і ваяўнічы нораў, племя мілу захварэла на ... зайздрасць. Кожнаму з іх здавалася, што гэта яму ў самы час узначаліць племя. Але, не атрымаўшы падтрымкі, яны пачалі варагаваць і знішчаць адзін аднаго...

Напярэдадні гэтых падзей племя літу ўзначаліў Арліны нос, які марыў пра шчаслівае жыццё не менш, чым яго папярэднік.

Першым рашэннем новага важака было дапамагчы суседзям мілу, каб пазбавіць іх ад поўнага самазнішчэння. Хоць Арліна носу і казалі, што настаў іх зорны час, калі без крыві і войнаў можна пазбавіцца ад ненавісных мілу, але ён быў залішне добры і вырашыў па-свойму. Аднак яго добрыя намеры збыліся толькі часткова, бо залішне доўга вырашаў і чакаў, перш чым умяшчацца ў падзеі. Тым часам мілу амаль што знішчылі адзін аднаго. Астаткі былога ваяўнічага племені пахаваліся ў каменных пяхорах і такім чынам засталіся жыць...

Людзі Арлінага носа знайшлі ў Вялікай пяхоры скрытаўленага мілу, былога памочніка іхняга важака, і забралі яго да сябе.

— Яны вынішчылі адзін аднаго, — казалі людзі Арлінаму носу, — а гэта Рыжая барада, завалатар і падбуршчык усяго, што натварылася... Ён павінен быў памёрці, але не памёр...

Лёс Рыжай барады Арліны нос вырашыў проста:

— Няхай ён паляжыць у пяхоры Прывідаў... Хоць, калі прызнацца, ён гэтага не заслужыў. Але сведка Бог, што мы заўсёды адрозніваліся ад мілу дабрыняй. Накрыйце яго скурамі з'едзеных жывёлін, і няхай час лечыць Рыжую бараду...

А той і не збіраўся паміраць, хоць яго так знявечылі, што нельга было пазнаць, дзе ў яго выплыла вока, дзе — разбіты нос і парваны рот... Але ж нейкімі нечалавечымі высілкамі ён выжыў. Хоць яно б лепей і не жыць гэтакім скалечаным. Ды, на яго ішчасце, тады не было лостэркаў, і Рыжая барада нават і не думаў, каб паглядзець на свой знявечаны твар, а тым часам зазірнуць і ў душу...

Той-сёй казаў Арлінаму носу пра выгнанне чужынца з племені літу. Маўляў, калі чалавек нарадзіўся шаленаватым і зацятым, дык гэтакім і застанецца. І ўвогуле Рыжая барада ўвесь свой век пражыў за кошт кагосьці. А па-іншаму ён цяпер і не зможа.

Але важака літу нельга было пераканаць: — Хай сабе жыве. Бог і так пакараў іх. Можна, калі-небудзь спатрэбіцца.

Арліны нос разважаў, што свет такі складаны і ў ім так шмат рознага здараецца, і невядома, якая доля будзе ў іх потым. Бо ў расколіне Вадаспада жыве племя проку, якое не менш ваяўнічае, чым мілу. Тым болей, што яны як быццам ладзілі адно з адным...

Але дарма Арліны нос дараваў Рыжай барадзе жыццё. Калі б ён ведаў, чаго гэта будзе варта, дык не заступіўся б за чалавека з племені, якое толькі і рабіла, што жыло за кошт іншых...

У пяхоры Прывідаў Рыжая барада выжыў і набраўся сілы. Яму дужа спадабалася гэта пяхора, ён яе добра запомніў. А Арліны нос усё яшчэ тлуміў сваю летуценную галаву падзеямі апошняга часу — страатаю важака, самазнішчэннем племені мілу, выратаваннем, можа, не зусім дарэчы, Рыжай барады. І тут яму паведалі, што з расколіны Вадаспада на іх рухаецца нашэсце — племя проку. Арліны нос і раней ведаў, што проку не менш жорсткія і агрэсіўныя, але прысутнасць мілу стрымлівала іх. Яны нібыта раз-

мяжоўвалі зоны ўплыву, але заўсёды хацелі зрабіць адзін аднаму хоць што, ды нядобрае.

І на гэты раз Арлінаму носу зноў давялося скарыцца і адкупіцца ад племені проку. А на праўду ён ведаў, што рабіў. Літу выжылі да гэтага часу таму, што проста ўсведамлялі — згінучь са свету, калі не будуць плаціць мацнейшым...

Тым часам у душы ў Рыжай барады сас-

Генад ЧАРКАЗЯН

з племя мілу дзелялі пакінуць велікадушным Арліным носам шкуру. І ніхто іх не пашкадаваў.

Яшчэ доўга было чутно, што яны жывыя, а Удода нібыта даводзіць, што кожны ў жыцці заслужоўвае таго, што і заслужыў. Зрабіў нешта нядобрае — атрымай назад...

Калі па часе Арліны нос раскажаў важаку проку Вялікія вусы пра тое, што адбылося, той нават вусамі не варухнуў і прамовіў:

— Рыжая барада інакш не мог... Інтрыгі, падман, подласць і здрада жылі ў ім, і толькі замураваўшы ў пяхоры, ад яго можна было пазбавіцца...

Вядома ж, Вялікія вусы не стаў сябрам Арлінага носа, але ён разумёў, што хоць у іх розныя думкі пра гэты свет, але жыць адзін без аднаго на зямлі яны не змогуць.

А тым часам з пяхоры разышлася па свеце гісторыя пра падлюку-шкурніка...

НЕ ЖАРТАЧКІ

Добра, калі ў чалавека шмат сваякоў. Яшчэ лепш, калі яны жывуць вобдаль. І кожная сустрэча з імі — свята. А тыя, што жывуць

ды вочы глядзяць, перад тым як мясцовыя ўлады на ўсялякі выпадак правярылі ўсе ягоныя дакументы. Праз дзень, калі не засталася ніякіх надзей сустрацца з братам і паспытаць насалоду, што быў у знаных гасцях, Грэк пачаў маракаваць, як вярнуцца дахаты. Ён прыгадаў бацькавыя парады. Зрабілася шчымыліва. Трэба было вырашаць, а як далей. І Грэк падумаў, што скеміў самае лепшае...

За продаж сувеніраў і падарункаў, якія ён вёз брату, купіў зваротныя квіток на палову дарогі. Узіў нават купэйны. Грэк разважаў, што гэтак даведацца пра яго розніцу з плацкартным. Да таго ж ён купіў два нібыта свежыя пернікі і палічыў, што паўшляху як і не было...

У купэ ўжо ўселіся двое, падобныя на жыхароў з поўдня, якія гучна гаманілі. Неўзабаве ўвесь вагон даведаўся, што яны ўдала прадалі гранаты і ў добрым настроі вяртаюцца дахаты...

Алан Грэк сціпла павітаўся з імі і ўсеўся на краёк сваёй пасцелі, якую па-гаспадарску займаў адзін з задаловеных гандляроў. "Сядзіць, дык і няхай сабе, калі трэба будзе, узлезу на верхнюю полку, бо не стары ж і не цяжарная жанчына". Грэк думаў і ўважліва

Два апавяданні

пела ох якая злосная задума. Калі ён убачыў пяхору Прывідаў, усланую багатымі шкурамі, яго адзінае, што захавалася, вока ажно заблішчэла. У ім прачнуўся той самы заразны чарвячок — зайздрасць. Гэтая зараза і згубіла ўсё яго племя мілу. Але ачوماўшыся, ён нібыта назусім забыўся, што адбылося ў апошні час. Яму, можа, і закарцела б перайначыць свой лёс, але ён не мог, бо ўжо не мог стаць іншым...

Ён употай, каб ніхто не ўведаў, расшукаў і прытуліў у чужой пяхоры Вялікага шакала і жанчыну Удоду. Шакал некалі выконваў дробныя даручэнні, звязаныя з пад'юджаннем ды інтрыгамі сярод аднапляменнікаў. А Удода заўсёды вылучалася сваімі неверагоднымі формамі цела, невыпадкова яе іншы раз блыталі з каменнаю глыбаю ці з кучаю гліны...

Інтрыган Рыжая барада часу дарма не траціў:

— Мы паступова павінны заслаць сваіх людзей у іхняе племя. Яны прасяякі, нічога не кумеаюць, не здагадваюцца, што іх чакае.

Яго адзінае вока гэтак паблісквала, што Шакал і Удода гатовы былі хоць зараз нарадзіць...

— Гляньце, колькі тут шкур. І гэтак у кожнай пяхоры. Мы іх абхітрым і будзем мець самую багатую пяхору са шкурамі...

Арліны нос ніколі не сумняваўся ў непрыстойнасці Рыжай барады. Але па характары дабрадушны і летуценны, нават увічыў не мог, што ён здольны на нешта ганебнае.

Ды аднойчы Арліны нос выпадкова паачуў, як той заклікаў сваіх памагатых Шакала і Удоду да расшчучых дзеянняў:

— Літу, — тлумачыў ім Барада, — жывуць у прыдуманым свеце, якога ніколі не будзе. Яны непасрэдня і даверлівыя, як дзеці. І мы возьмем над імі верх. Заб'ём Арлінага носа. Мне дапаможа важак проку Вялікія вусы, і мы станем паўнаўладнымі гаспадарамі літу. І ўсе шкуры будуць нашыя. І мы будзем дзеляць іх паміж сабою...

Асабліва ўсяму гэтаму радавалася Удода, таму што з яе аб'ёмістымі формамі сесці дзе-небудзь было цяжка. Ды і холадна ўсё ж.

Арліны нос таксама думаў. Але іначай. І ён быў знаёмы з важаком проку Вялікія вусы, таму вырашыў часова не быць гуманным. Ён найперш адправіў у дарунак важаку Вялікія вусы дваццаць самых лепшых высушаных шкур і пажалыў яму доўгага жыцця і здаровых зубоў. На ўсялякі выпадак, не чакаючы яго гневу, — бо Вялікія вусы і Рыжая барада былі раней знаёмыя. Ды і ўсе наўкола ведалі, у якіх адносінах былі ваяўнічыя мілу і проку.

І каб выправіць уласныя памылкі, каб не зрабіцца ў вачах сваіх аднапляменнікаў залішне легкаверным, Арліны нос загадаў аднесці ў пяхору Прывідаў яшчэ па дзесяць шкур — Рыжай барадзе, Шакалу і жанчыне Удолзе, — а потым замураваць пяхору. Гэта было вельмі жорстка, але тое, што задумаў Рыжая барада, — страх палумаць...

Прыслухоўваліся цікаўныя літу да гала-соў і вокрыкаў з пяхоры і чулі, як гэтыя трое

побач — дык гэта зазвычай. Бо кожны дзень іх бачыш і нічым не цікавішся. Сваякі як сваякі. А яшчэ ж усе яны лічаць, што маюць права штодня выходзіць. Нібыта чалавек толькі што спусціўся з высачэзнай гары ці выйшаў з лесу, дзе жыў невядома колькі часу, ды і чакае не дачакаецца іхніх каштоўных парадаў. Хіба ж не абавязак у сваякоў — жыць побач. Зусім інашае, калі блізка людзі жывуць далёка адзін ад аднаго. Ну як у тым кіно. Прыязджаеш. Чакаюць. Сустрэкаюць. А табе гэтак цікава, бо ўсё новае, незвычайнае...

Ці не амаль тое ж думаў Алан Грэк, які толькі што скончыў сярэдняю школу і гатовы быў ступіць у свой рамантычны свет... Але калі папраўдзе, то ягоны першы крок туды, дзе патрэбен розум, быў няўдалы. І шмат гадоў па тым часе яму здавалася, што ўсё ў свеце несправядлівае. Іншы бэйбус з дапамогаю здзізькі наступіць у які-небудзь інстытут, скончыць яго, але ўсё роўна ў усё жыццё застанецца паўдуркам. А яшчэ ж будзе і кагосьці вучыць як жыць. А іншы, больш здольны, скакацьме ад бездапаможнасці, будзе біцца, як рыба аб лёд, ды так не раскрыўшы сябе, трапіць у шэрагі тых, каго павучаюць бэйбусы... Ну што тут зробіш — кожнаму сваё...

Алан Грэк уга як рыхтаваўся да свайго першага падарожжа. Ён упершыню павінен быў трапіць у зусім чужы горад, каб знайсці роднага брата, якога не бачыў амаль чатыры гады. Перасоўны цырк, у якім працаваў Грэкаў брат, гойсаў па вялікай краіне, і дагнаць яго было вельмі цяжка. А лісты даходзілі з вялікім спазненнем. Заставалася хіба што імчацца на апошні адрас з апошняю надзеяю, а можа, дагоніць?...

Грэкаў бацька быў чалавек своеасаблівы. Ён найбольш дапамагаў чужым, свае, лічыў, хай самі пракладаюць шлях у жыццё. Хоць выдатна ведаў, што без падтрымкі нават галіна з яблыкамі ломіцца, калі іх там шмат...

— Вось табе, даражэнькі сын, на расходы да брата, — сказаў бацька. — А калі знойдзеш яго — ён дапаможа табе вярнуцца назад...

— А калі не знайдзеш? — запытаўся Грэк.

— Тады навошта ты едзеш? — пытаннем на пытанне адказаў бацька. — Самая вялікая нязручнасць для цябе — гэта тваё прозвішча. Яно будзе з табою ўсё жыццё, значыць, табе будзе ой як цяжка...

Алан Грэк разумёў, што бацька мо й праўду кажа. І гэтая праўда была залішне горкая, каб прызвачыцца да яе. Бо на свае гады ён быў збоўшыга начыпаны і не на ўсё глядзеў скрозь ружовыя акулеры. Потым бацька намаўляў яму:

— Калі не знойдзеш брата, усялякае можа здарыцца, пойдзеш назад пешкі... Як і твае продкі... А гэта ўсяго каля тысячы кіламетраў. Вось гэта і будзе шлях да тваіх інстытутаў ды ўніверсітэтаў, у якія ты дужа імкнешся... Пабачыш людзей, пабачыш свет, шмат чаго зведасяш... Толькі ніколі не квапся на чужое. Будзь цярдлівы і добры...

Калі Алан Грэк дакльпаў да горада, названага імёнамі двух святых, бралася на вечар. Цырка там ужо не было. Ён падаўся ку-

пазіраў на ўсхваляваных людзей, якія на самай справе былі перакушчыкамі, што ўдала прадалі гранаты.

— Я куплю сыну машыну, — радаваўся адзін.

— А я пабудую дом, дзе сын справіць вяселле, — дадаў другі.

А Грэк думаў, як зрабіць удалым сваё вяртанне з няўдалай паездкі. Грошай няма, надзеі таксама... Толькі два коржыкі і бязмежная цікавасць.

Грэк ачوماўся ад сваіх думак, калі убачыў незнаёмага суб'екта, які заглянуў у купэ.

— Ці не згуляеце са мною ў карты? — спытаўся ён. І гандляры згадзіліся.

Незнаёмец адразу ж прайграў. Потым яшчэ раз. Гандляры былі задаволеныя. Ім здавалася, што ўдача сёння з імі. Яны выйгралі і наступны раз. Незнаёмец незадаволена бурчэў, але акуратна, без спеху, аддаваў грошы...

І вось тут у дзвярах з'явіўся яшчэ адзін незнаёмец:

— Ці можна да вас? Аднаму неяк сумна...

— Заходзь, заходзь, месца ўсім хопіць, — сказаў адзін з гаспадароў. Неўзабаве і другі незнаёмец таксама прайграў. Але аматар дэтэктываў Алан Грэк змікіў, што гэтыя двое хітруюць. І калі на стала з'явілася куча грошай, і здавалася, што яна хутка стане гарою, Грэк зразумеў — яго роля старонняга робіцца небяспечнаю...

Калі ўсе грошы апынуліся ў кішэні аднаго з незнаёмаў, другі тут жа прайграў невялікую суму, тым самым пакінуўшы шанец гандлярам гранатамі адыграцца. Грэк нарэшце зразумеў, што іх проста справакавалі. Гарачыя паўднёвыя людзі паквапіліся на ўвесь банк і засталіся, як той казаў, з фігаю ў носе. Яны былі агаломшаныя і, відаць, не разумелі, што адбылося. Неўзабаве, кудысьці спяшаючыся, сышоў адзін незнаёмец, а ўслед і другі. Апошні, перад тым як выйсці, шапнуў Грэку:

— Чакаю ў вагоне-рэстаране...

Гандляры ачомаліся, але было позна ўжо. Каб не бачыць, як яны бядуць, Алан Грэк незаўважна выйшаў з думкаю на ўсялякі выпадак заглянуць у вагон-рэстаран...

Грэк наўздзіў, а хутчэй за ўсё пацвердзіўшы свае здагадкі, убачыў незнаёмых аматараў картанай гульні разам. Яны спяшаліся падзяліць толькі што выйграныя...

— Ну, вось і наш сведка, — прамовіў адзін з карцёжнікаў і паклікаў кельнера. Відаць, ён быў рамантык ці не самы горшы чалавек, бо мантачыў выйграныя грошы гэтак жа лёгка, як і выйграваў іх.

— Бутэлку шампанскага і самы пузаты кавун для гэтага маладога чалавека, — прасіў незнаёмы афішьянтку. Сярод ігракоў ён, відаць, быў галоўны.

Тады зноў павярнуўся да Грэка: — А гэта за ролю арбітра, — сказаў ён і запіхнуў у кішэню Грэкавай кашулі дзесяць рублёў. А гэтага хапала, каб вярнуцца дахаты. У той момант Грэк не мог пра што-небудзь кумекаць і не разумёў, што будзе далей, бо падзеі так імкліва чаргаваліся. Незна-

Арт-пацеркі

5 кастрычніка распачаўся новы канцэртны сезон у Вялікай зале Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Прадстаўленая праграма стала часткай цыкла "Старонкі беларускай музыкі". Творы нашых кампазітараў гучалі ў выкананні мастацкіх калектываў акадэміі, яе студэнтаў і педагогаў. А менавіта — камернага аркестра "Gradus ad Parnassum" пад кіраўніцтвам П.Вандзілоўскага, аркестра беларускіх народных інструментаў з дырыжорам А.Высоцкім, ансамбля цымбалістак "Лілея". У якасці салістаў удзельнічалі народны артыст Беларусі прафесар І. Алоўнікаў, а таксама Т. Карамзінава, Д. Барысюк, Ю. Гарадзецкі, М. Красоўская, В.Захарошкі. Наступным вечарам, 6-га, у БДАМ выступілі нашы госці — музыканты з Вялікабрытаніі: выканаўца на габой Элізабет Анне Герыёт-Кенвуд і піяніст Рычард Герыёт. Апроч таго, наша брытанская гаспаля наладзіла майстар-класы для навучэнцаў і студэнтаў па класе габоя.

У Нацыянальным акадэмічным тэатры балета Беларусі — зноў прыемныя падзеі. На V Міжнародным конкурсе артыстаў балета саліст тэатра Аляксандр Бубер ганараваны першай прэміяй (цікава, што і лета 2004 года было для яго паспяховае: талды беларускі танцоўшчык на Міжнародным конкурсе артыстаў балета ў Варне стаў дыпламантам і яшчэ атрымаў спецыяльны прыз міжнароднага журы). Тамсама, у Японіі, вылучыўся дуэт Кацярыны і Пятра Борчанкаў: іх мастацтва адзначана дыпламам. А зусім яшчэ малады танцоўшчык Іван Васільеў, студэнт выпускнога курса Беларускага дзяржаўнага харэаграфічнага каледжа і, мабыць, у хуткай будучыні —

артыст галоўнай харэаграфічнай сіэны краіны, заваяваў залаты медаль ды І-ю прэмію на Міжнародным конкурсе артыстаў балета ў Маскве.

"Простыя рэчы" — так называў сваю экспазіцыю вядомы магілёўскі фотамайстар Аляксандр Ліцін. Выстаўка, што адкрылася нядаўна ў абласным цэнтры на Дняпры, прадстаўляе каля 80 яго работ рознай тэматыкі.

Знакаміты камерны аркестр "Віртуозы Масквы" пад кіраўніцтвам свайго стваральніка і лідэра, даўняга сябра Беларусі, Уладзіміра Співакова рыхтуецца адзначыць 25-годдзе. Юбілейны канцэрт калектыву плануецца і ў Мінску, на сцэне Палаца Рэспублікі. Тут "Віртуозы Масквы", дарэчы, — нярэдка гасці. Гэтым разам іх выступленне мае адбыцца 21-га кастрычніка.

С.ВЕТКА
Фота забяспечана аўтарам

Да гэтай размовы так або інакш мы будзем раз-пораз вяртацца: яна — з найбольш актуальных тэм і культурнага, і агульнага грамадскага нашага жыцця. Бо сёння ўжо не толькі прыхільнікі мастацтва ведаюць, што будынак нашага Вялікага тэатра, у якім сфарміраваліся два знаныя творчыя акадэмічныя калектывы: оперны ды балетны, з пачатку восені афіцыйна зачынены на капітальны рамонт. Ён, вядома ж, зацягнецца на некалькі гадоў. І артыстам, і работнікам так званых дапаможных службаў давядзецца прыстасоўвацца да працы ў часовых, нязвыклых умовах. А ўсё ж у калектыве сёння пануе дух аптымізму і настрой на творчую працу. Таму без новых мастацкіх уражанняў глядач, вядома ж, не застанецца.

ОПЕРА — без бар'ераў...

Балетныя спектаклі ўжо больш як месяц ідуць на сцэне Палаца Рэспублікі. Нацыянальны тэатр оперы Беларусі адкрыў свой 73-ці сезон зусім нядаўна, 11 кастрычніка, паказам спектакля "Кармэн". У сувязі з капітальным рамонтам і рэканструкцыяй будынка Вялікага тэатра беларуская оперная трупа выступае цяпер на сцэне Цэнтральнага дома афіцэраў. Можна доўга разважаць пра звязаныя з гэтым складанасці ды праблемы, аднак пачнём, бадай, са згадак пра творчыя набыткі ды планы тэатра оперы. Тым болей, што гаворка пра іх адбылася і на нядаўняй сустрэчы мастацкага кіраўніка Маргарыты Ізворска-Елізар'евай і дырэктара тэатра Галіны Вагнер са сталічнымі журналістамі.

Як вядома, гэтым летам наш Нацыянальны акадэмічны тэатр оперы двойчы пабываў на гастролях па Германіі. Выступленні адбыліся на міжнародным музычным фестывалі "Open air-2005" і праходзілі на адкрытых пляцоўках у гістарычных мясцінах, побач са старажытнымі архітэктурнымі помнікамі. Апроч ужо згаданай "Кармэн" Ж.Бізе, беларускія артысты з поспехам прадставілі сцэнічную кантату К. Орфа "Карміна Бурана" і оперу Д. Вердзі "Набука".

А быў жа яшчэ ні з чым не параўнальны выезд у Туніс! Самыя яркія ўражання — ад выступлення ў гісторыка-археалагічным цэнтры Картага (былы Карфаген), што блізу сталіцы гэтай краіны. У экзатычных умовах старадаўняга амфітэатра паспяхова і эфектна прайшоў спектакль "Кармэн". Імпрэсарыі і дырыжор, даўні партнёр тэатра Вільгельм Кайтэль атрымаў запрашэнне для Беларускай оперы выступіць там і з іншымі спектаклямі. У перспектыве, зразумела ж, — і новыя візіты ў Германію. Высокае мастацтва вандруе ў сваім, вольным паветры, дзе няма ні моўных бар'ераў, ні дзяржаўных, ні часавых межаў...

Сёлетнія гастролі ў Германіі можна лічыць удалымі, аднак з-за розных прычын яны былі менш працяглыя, чым планавалася. Напрыклад, у сувязі з моцнай залёвай быў адменены паказ двух спектакляў у турыстычным гарадку, размешчаным на востраве ў Балтыйскім моры. Воджукі прэсы на выступленні нашага тэатра ў асноўным станоўчыя. Крытыка вылучала салістаў Аксану Якушэвіч, Тамару Глаголеву, Андрэя Марозава, Ніну Шарубіну, Янаша Нялепу... Пэўныя заўвагі выказваліся, бадай, толькі на адрас спектакля "Карміна Бурана", які быў прадстаўлены ў незвычайным складзе: нашы салісты, хор, аркестр (яны атрымалі станоўчую ацэнку крытыкі) і прапанаваны нямецкім рэжысёрам "далатак", які выклікаў неадназначную рэакцыю знаўцаў мастацтва: група экзатычных ударных інструментаў,

рыцары ў старадаўніх касцюмах і дзіцячы хор, сабраны з мясцовых юных спевакоў. Адметным стаўся паказ оперы Д.Вердзі "Набука" ў замку-крэпасці на вяршыні гары, на вышыні 1400 м над узроўнем мора. Нашы артысты дабіраліся "да месца працы" пешкі, па злівістай сцяжыне. Той жа шлях пераадолявала і публіка, за выключэннем найбольш пажылых глядачоў, якіх падвозіў спецыяльны транспарт.

Што ж, нялёгка будзе нашаму тэатру оперы адаптаваць вялікія класічныя оперныя спектаклі да, можна сказаць, камерных сцэнічных умоў Дома афіцэраў. Але каб не страціць багаты разнастайны рэпертуар і захаваць добрую творчую форму, оперная трупа на чале з мастацкім кіраўніком Маргарытай Ізворскай будзе скарыстоўваць кожную магчымасць для выступлення перад публікай. Ужо ёсць, напрыклад, пагадненне з Беларускай дзяржаўнай філармоніяй, адпаведна якому салісты, хор і аркестр тэатра змогуць штомесяц даваць канцэрты ў Малой зале імя Рыгора Шырмы і нават ладзіць паказы цэлых опер на сцэне вялікай філарманічнай залы — зразумела ж, у канцэртным выкананні. Дарэчы, амаль за месяц да пачатку опернага сезона аркестр тэатра выступіў у Малой зале з цудоўнай праграмай "Вянок папулярных мелодый". Быў аншла! Плануюцца гастролі па гарадах нашай краіны. Бліжэйшыя, лістападаўскія, — у Гродне. Ужо і ўвесь 2006 год спланаваны такім чынам, каб раз на квартал адбываліся 10-дзённыя выступленні артыстаў оперы ў абласных цэнтрах.

Многія гэтым летам маглі паглядзець тэлеверсію новага праекта "Ноч оперы ў Мірскім замку" — на канале АТН. Тэлебачанне прапанавала, тэатр зацікавіўся і — паказаў сябе годна, хаця на адкрытай пляцоўцы ўзніклі праблемы з якасцю гуку. На імпрэзу ў Мір з вялікім задавальненнем прыехала шмат мінчукоў, якія забяспечылі

добраю эмацыяна-псіхалагічную падтрымку артыстам. Поспех новай акцыі паспрыў далейшым задумам: ідуць перамовы між Міністэрствам культуры Беларусі, кіраўніцтвам канала АТН і тэатрам наконт арганізацыі летняга міні-фестывалю ў Міры: праграму складалі б 2-3 выступленні трупы, прычым, не толькі гала-канцэрты, але і паказ аднаго са спектакляў цалкам.

Ёсць і план работы над новымі пастаноўкамі, з якім нашага чыгача мы збольшага знаёмлілі. У адпаведнасці з ім, дзякуючы атрыманаму прэзідэнцкаму гранту на падтрымку беларускага музычнага мастацтва, у гэтым сезоне будзе рэалізаваны праект "Класіка і сучаснасць", і мы пабачым два вечары оперных прэм'ер. У першы такі вечар будуць ісці малавядомая камічная опера Г.Даніэлі "Рыта, або Пірацкі трохкутнік" і новы твор беларускага кампазітара В. Кузняцова паводле "Запісак вар'ята" М.Гоголя. Цыкл прэм'ер працягне яшчэ адзін цікавы тэатральны вечар, у якім будуць прадстаўлены вядомы твор Д.Пучыні "Джані Скікі" ды камічная опера нашага земляка В.Капыцько "Ягонья жонкі". Вось такое сплануецца цудоўнае творчае спалучэнне айчынай музыкі XXI стагоддзя і вытанчанай італьянскай класікі. А для юнай публікі рыхтуецца прэм'ера оперы-казкі "Церам-церамок"...

Перад пачаткам сезона тэатр захаваў сёе-тое для звыклай працы на сваёй асноўнай базе: аркестр яшчэ мае магчымасць рэцэпіраваць у аркестравай яме, салісты і хор могуць займацца падрыхтоўкай да спектакляў, выкарыстоўваючы сцэну, ізаляваную ад глядзельнай залы жалезнай заслонай. У Цэнтральным доме афіцэраў, дзе сцэнічная пляцоўка значна меншая, пастаноўкі ідуць у адаптаваным дэкарацыйным афармленні. Наогул жа, састарэлы комплекс тамтэйшага сцэнічнага абсталявання вымагаў да пачатку

опернага сезона правесці там тэрміновую мадэрнізацыю і нават перабудову. Прынамсі, давлялася ўмацаваць штанкеты, каб яны маглі вытрымліваць нагрузку важкіх оперных дэкарацый, пераабсталяваць месца для аркестра, бо традыцыйная яма тут невялікая і аркестр у ёй проста не змог размясціцца. Давялося ў літаральным сэнсе "разбураць бар'еры", узнімаць падлогу аркестравай ямы да ўзроўню глядзельнай залы, а ў ёй ахвяраваць першымі чатырма радамі крэслаў і расаджваць музыкантаў перад сцэнай. (Цяпер праблема — каб публіцы не замінала... постаць дырыжора!)

Нялёгка звякнуцца з цяперашнім рэжымам працы: сцэнічная пляцоўка даецца тэатру штомесяц на 7 дзён, прычым — запар. Гэта вымагае прыстасоўвання да напружанага графіка мантажу афармлення: ранішняю рэпетыцыю праводзіць у антуражы заўтрашняга спектакля, потым усё хуценька разбіраць і абсталяваць сцэну да вячэрняга паказу ўжо іншай оперы, пасля якога рыхтаваць афармленне для ранішняй рэпетыцыі чарговага спектакля, які пойдзе толькі паслязаўтра... Прычым, захоўваць дэкарацыі ў ЦДА немажліва, давядзецца дастаўляць іх непасрэдна перад чарговым спектаклем і адразу ж забіраць пасля. Зрэшты, пераказваючы ўсе перыпетыі, лёгка заблытацца ў гэтай схеме! Артыстам жа давядзецца ламаць спрадвечны лад тэатральнага жыцця, у якім, да прыкладу, дзесяткамі гадоў панядзелак быў традыцыйным выхадным днём, а субота і нядзеля — часам паказу дзіцячых "ранішнякаў".

Як праца ў экстрэмальных умовах адаб'ецца на творчым стане калектыву — цяжка прагназаваць. Гарантам пэўнага ўзроўню якасці — адметныя галасы вядучых салістаў, перспектыўная моладзь, выдатны хор, высокапрафесійны аркестр (у выніку праведзенага конкурсу ўдалося сфарміраваць калектыв са 150 добрых прафесійнікаў, гэты склад музыкантаў пры неабходнасці лёгка падзяляецца напалам і можа працаваць адначасова з опернай трупай і з балетам ці даваць самастойны канцэрт). Вельмі важна, што ўдалося задзейнічаць у сённяшнім жыцці тэатра і тых людзей, якія захоўваюць яго непаўторны дух: прадстаўнікоў тэхнічнай службы, спрактыкаваных рабочых сіэны, кранальных і ветлівых бабулек-білецэраў...

Урэшце, рэжым існавання творчых калектываў на час правядзення рамонтна-будаўнічых работ будзе залежаць ад рашэнняў генеральнага падрадчыка. Як хутка запатрабуе ён вызваліць тэатральны будынак? На якіх умовах дазволіць працаваць тут адміністрацыя іна-вытворчым службам? А тое, што яны не будуць раскіданыя па ўсіх раёнах Мінска, як гэта сталася з калектывам Беларускай дзяржаўнай філармоніі падчас капітальнага рамонтна будынка, — вырашана. Паводле слоў Галіны Вагнер, давядзецца "ўшчыльняцца" ўсім у адным крыле будынка, дзе падрадчык павінен забяспечыць умовы для жыццядзейнасці супрацоўнікаў тэатра, камунальных паслугі, мінімум рэпетыцыйных класаў, падсобных памяшканняў. Аднак на момант падрыхтоўкі гэтай публікацыі генеральны падрадчык, які зоймецца рамонтам, рэстаўрацыйнай і рэканструкцыяй гістарычнага дома на Траецкай гары, яшчэ не быў названы. Магчыма, сёння ён ужо вызначаны і ў гэтую хвіліну пачынае працаваць?

С.БЕРАСЦЕНЬ

На здымку: сцэна са спектакля "Кармэн".

Фота К.Дробава

«МОЙ ГОРАД» у галерэі — і яго маладыя мастакі

Дапамагаць развіццю маладых талентаў — сёння гэта даволі актуальна. Я б нават сказаў, модна. То тут, то там праводзяцца конкурсы юных выканаўцаў, ладзяцца творчыя саборніцтвы для маладых літаратараў. Многія выставачныя залы з задавальненнем дэманструюць работы маладых мастакоў. І мастацкая галерэя «Універсітэт культуры» на Кастрычніцкай плошчы сталіцы — не выключэнне. Тым больш, што належыць яна, як вядома, Беларускаму дзяржаўнаму ўніверсітэту культуры і мастацтваў.

Пры канцы жніўня тут, як прысвечэнне святу горада, адкрылася выстава пад назвай «Мой горад». Больш як за два месяцы многія з нас маглі пабываць на ёй (тым болей, што ўваход вольны) — і тым самым выказаць павагу роднаму Мінску. Работы, прадстаўленыя на гэтай выставе, займалі ўсе чатыры залы галерэі. У першай — фотаздымкі: да болю знаёмыя мясціны Мінска. Жывапіс, якім была занята другая зала, прывабліваў вока рознымі стылямі, сюжэтам і аўтарамі.

1999 годзе, — БДУ культуры, паспеў павыкладаць у мінскай мастацкай школе №1 і з сёлета жніўня займае новую пасаду.

— Дзяніс Валер'евіч, выставачныя работы прадстаўленыя толькі мастакамі з БДУ культуры і мастацтваў?

— Не, тут ёсць работы і студэнтаў гэтага ўніверсітэта, і Беларускай акадэміі мастацтваў, і тых, хто скончыў навучальную ўстанову... На адной сценцы могуць суседнічаць працы і майстроў, і іх вучняў. Канечне, гэта не ўсім май-

ладзі — гэта наша генеральная лінія. Менавіта дзеля яе гэтая галерэя і была тры гады таму дадзена ўніверсітэту культуры беларускім Прэзідэнтам.

— Ці ёсць такія мастакі, што «прыжыліся» ўжо ў гэтай галерэі?

— Ёсць спіс усіх імёнаў, ды калі назваць два-тры, пакрыўдзяцца астатнія. Таму нікога называць не трэба.

Спраўды, так. Кожны творчы чалавек — адзіны ў сваім родзе. І кожны з нас — сумесь амбіцый і суб'ектыўнасці... Мне, напрыклад, вельмі даспадобы прыйшліся некалькі прац Дзмітрыя Кустановіча (пра яго «ЛіМ» пісаў 27 мая 2005г.). У яго вельмі цікавая тэхніка. Малюе ён мастыхінам, і працы гэтага мастака нагадваюць мне гібрид малюнка і скульптуры.

— Дзяніс Валер'евіч, я ведаю, што вы скончылі БДУ культуры і мастацтваў. Як вы лічыце, ці сімвалічна тое, што выпускнік менавіта гэтай ВНУ з'яўляецца дырэктарам галерэі ўніверсітэта? І чым, на ваш погляд, адрозніваецца дырэктар-мастак ад проста дырэктара?

— Мабыць, гэта і сімвалічна, што дырэктар маладзёжнай галерэі сам з'яўляецца маладым мастаком... Пэўна, калі дырэктар не мастак, то яму лягчэй змагацца з нейкімі матэрыяльнымі і іншымі не творчымі праблемамі, таму што мастака больш хвалююць самі работы... Увогуле, гэта філасофскае пытанне, і я яшчэ няшмат папрацаваў, каб быць здатным на яго адказаць.

— Якія сюжэты вы выбіраеце для сваіх работ?

— Якое жыццё — такія і сюжэты. Але мае малюнкi нясуць у сабе нешта пазітыўнае, добрае. Гэта адзначаюць тыя, каго цікавіць мая творчасць... Вось, напрыклад, адна

работа (Дзяніс Валер'евіч бярэ са стала перакідны каляндар: на адной са старонак змешчаны малюнак). Яна была выстаўленая на фестывалі маладзёжнага мастацтва «Падарожжа», што праводзіўся ў Палацы мастацтваў і прысвечаны 60-годдзю ААН. Называецца яна «Бредушыце по воде», і сюжэт мне быў наваены мінскай паводкай.

Дарэчы, творчасць Дзяніса Барсукова была прадстаўлена і на выставе «Мой горад». У зале з жывапіснымі палотнамі ён неяк занадта сціпла звярнуў маю ўвагу на адно з іх: «А вось гэта праца дырэктара галерэі». Недарэчна падумалася: «Якога яшчэ дырэктара???» — не адразу скеміў, што гэта ж ён і ёсць!

— Ці праходзілі ў вашай галерэі замежныя выставы?

— Наша галерэя прапагандуе беларускае мастацтва і паказвае ўзоры замежнага. У нас праходзілі такія выставы, як «Варшаўскія карціны», «Пад небам Непала», быў вернісаж чэшскага мастацтва.

— Таксама моладзь?

— А гэта ўжо як давядзецца...

— Што плануецца на бліжэйшы час?

— Сёлета спаўняецца 30 гадоў Беларускаму дзяржаўнаму ўніверсітэту культуры і мастацтваў і 15 гадоў спецыялізацыі па народных рамёствах. Да гэтай нагоды прымеркаваная выстава пад назвай «Vivat alma-mater!», адкрытая 7 кастрычніка. Яна прадстаўляе жывапіс, графіку, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва студэнтаў, выкладчыкаў і, зразумела, выпускнікоў. Акрамя таго, з 28 кастрычніка можна будзе паглядзець экспазіцыю «Тэхна-арт. Прасторы жыцця», прысвечаную камп'ютэрнаму мастацтву.

Алесь КІРЬКОВІЧ
Фота аўтара

Таксама на выставе можна было пабачыць графіку і творы дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

Невялікую экскурсію па залах правёў для мяне дырэктар галерэі Дзяніс БАРСУКОЎ. Дарэчы, і сам ён — мастак. Спачатку скончыў мастацкую вучэльню, потым, у

страм падабаецца, але цікава для вучняў... Розныя мастакі, кожны з іх па-свойму бачыць горад, таму і малюнкi таксама атрымліваюцца розныя.

— Але ў асноўным гэта маладыя мастакі, так?

— Так. Падтрымка творчай мо-

УПЕРШЫНЮ НА БІЕНАЛЕ

У Гарадской мастацкай галерэі твораў Л.Шчамялёва завяршае работу выстаўка «Акварэль у 4-х асобах» (апошні дзень экспазіцыі — 15 кастрычніка). А нагода для яе — удзел у гэтым годзе чатырох мастакоў з нашай роднай Беларусі: Дзмітрыя Сурыновіча, Уладзіміра Гераўкера, Сяргея Пісарэнкі і Лідзіі Лесняковай у Міжнародным біенале акварэлі, што праходзіць у Намюры (Бельгія).

На гэтым форуме — а ён за амаль дваццацігадовае існаванне стаў вельмі папулярным сярод прафесіяналаў і аматараў акварэлі ва ўсім свеце — беларускія акварэлісты вы-

ступілі ўпершыню. Але, паводле водгукі спецыялістаў і прэсы, былі заўважаны сярод шматлікіх удзельнікаў біенале. А іх было сто пяцьдзесят, якіх вызначылі з 500 канкур-

сантаў, хто падаваў свае работы на разгляд прыёмнай камісіі.

Трэба адзначыць, што жывапіс акварэллю мае добрыя традыцыі ў айчынай школе. У Беларусі працавала і працуе шмат цікавых майстроў, напрыклад, В.Цвірка, Л.Лейтман, А.Волкаў, Г.Паслядовіч, Г.Вашчанка і інш. Але спецыялізаваных біенале, фестываляў ды конкурсаў для гэтага цудоўнага віду выяўленчага мастацтва вельмі мала.

В.К.
Фота забяспечана аўтарам

Як дайсці да свайго, роднага?

На вялікі жаль, у XXI стагоддзі на зямлі нашай Бацькаўшчыны развялося мноства гора-прарокаў, якія з амаль вар'яцкім задавальненнем прадказваюць канец Беларусі. Маўляў, вымірае нацыя — і ўжо нікага паратунку няма. Штодня бачыш і чуеш ныцікаў, якія скуголяць: і гэта дрэнна, і тое дрэнна, а ўсё айчыннае горшае, чым заморскае. Нават назву “Рэспубліка Беларусь” некаторыя не хочуць вымаўляць. Але, мне думаецца, нам трэба вучыцца любіць сваё, тутэйшае, айчыннае, беларускае — інакш з намі не захоча мець зносіны цывілізаваны свет.

Мне падаецца, у многім такая нелюбоў да Айчыны назіраецца з-за таго, што развялося шмат “квасных” патрыятаў, людзей перакаці-поле, якім толькі трэба смачна паесці ды залаволіць свае прыродныя інстынкты. А колькі вакол добрага і светлага! Услед за аўтарам кнігі “Пачакай, затрымайся...” Аленай Васілевіч хачу звярнуцца да многіх: пачакайце, затрымайцеся на імгненне, паглядзіце, як прыгожа вакол! Зрабі гэтак, як здолела паглядзець на навакольны свет пісьменніца з сям’і ляснога аб’ездчыка, з засценка Даманшчына (цяпер вёсачка Ліпнікі Слуцкага раёна).

Нягледзячы на рознага роду катаклізмы, беларускі этнас узнёсся за апошнія дзесяцігоддзі на пачэснае месца сярод еўрапейскіх народаў, значна ўзрасла нацыянальная самасвядомасць. Беларусь — цудоўная краіна: тут прыгожая ў сваёй някідкасці і прастаце прырода. Дарэчы, выраз “сінявокая Беларусь” увёў у нашу культуру ўкраінскі паэт Уладзімір Сасюра. А вялікі сын гераічнай аршанскай зямлі Уладзімір Караткевіч напісаў нарыс “Зямля пад белымі крыламі” спачатку для ўкраінскага чытача: яму ж так хацелася распавесці пра цуды зямлі бацькоўскай. Назва кнігі даўно ўжо стала крылатай, як і птушка бусел — сімвалам Беларусі.

Я зачараваны гэтай птушкай: згодна павер’ям, яе нельга знішчыць, інакш забойцу ці яго сямейнікаў спасцігне гора. Ды і сам мой народ нечым нагадвае бусла — прыгожага, адметнага і непаўторнага.

У нас малыўнічыя лясы, азёры. Варты захаплення балоты і лясы Палесся — гэтага загадкавага і экзатычнага краю, які ўслаўлялі сын Стаўбцоўшчыны Якуб Колас, сын Хойніцкай зямлі — Іван Мележ, сын Калінкавіцкага краю — Віктар Казыко, дачка Пінскай старонкі — Яўгенія Янішчыц і многія іншыя. А за азёры Віцебшчыны нездарма завуць Паазер’ем. А хіба можна не ўспомніць знакамітае возера Нарач, якое выгадала песняра Мядзельскай зямлі Максіма Танка? А Свіцязь! Гэтае возера на Наваградскай зямлі натхняла Адама Міцкевіча. Аркадзь Куляшоў уславіў на ўвесь свет раку Бесядзь і свой Касцюковіцкі край. Якуб Колас — раку Нёман, Алег Салтук — Заходнюю Дэвіну і Шумілінскі край. Сяргей Панізнік — Міёрскую зямлю. Беларусь многія чыгачы ведаюць і па творах Васіля Быкава, славу тага сына зямлі Ушацкай.

Вялікімі дарогамі і маленькімі сцяжынкамі госці Беларусі дабіраюцца да гістарычных і культурных мясцін: Мірскага замка, Брэсцкай крэпасці, Хатыні, Белаежскай пушчы, Прыпяцкага заказніка, Браслаўскіх азёр... А беларусы заўсёды пачастуюць гасцей смачнымі стравамі з другога хлеба — бульбы: бабкай, дранікамі, клёцкамі, мачанкай... Далёка ў свеце ведаюць аб фестывалі нацыянальных культур у Гродне, міжнародным фестывалі мастацтваў “Славянскі базар” у Віцебску”, магільёўскім “Залатым шлягерам”... Цікава, што знаходжанне паміж Захам і Усходам дазволіла Беларусі стаць месцам яднання розных культур. Таму многія храмы, палацы, замкі, сядзібы ўва-собілі ў сабе адначасова адценні стыляў і традыцый многіх народаў свету. А жывапіс Беларусі — таксама незвычайная з’ява ў еўрапейскім мастацтве: паралельнае існаванне ікананісу, алтарнай карціны і свецкага жывапісу не мае наогул аналагаў у мастацтве іншых краін.

Некалі Уладзімір Караткевіч назваў свайго верша сівярдаў: “На Беларусі Бог жыўе”... Мой народ верыў у сваіх багоў — Перуна, Ярылу, Цёшо. Можна, таму беларуская школа ікананісу — пачатку XVI — пачатку XIX стст. — унікальная. Хіба могуць не кра-нуць адметныя рысы абразоў: узорыстасць, багатая і разнастайная арнаментыўка, разны раслінны арнамент? Самыя вядомыя “Маці боская Адзігтрыва”, “Параскева Пятніца” — са Слуцшчыны, “Маці боская Іерусалімскай”, “Нараджэнне багародзіцы”, “Апосталы Лука і Сымон”, “Пакланенне вешчуноў”, “Тройца старазаветная” — з Брэсцшчыны, “Вогненнае ўшэсце Ільі”, “Тройца новазапаветная” — з Віцебшчыны...

Мая Беларусь можа па праве ганарыцца сваімі старажытнымі гарадамі: Полацкам, Туравам, Віцебскам, Бярэзцем, Гародняй, Пінскам, Мінскам, Наваградкам, Заслаўем і

г.д. Здаралася, горад поўнасьцю пераносіўся на новае месца — Полацк, Клімавічы, Мінск. Полацк быў, дарэчы, надзвычай добраўпарадкаваным. У ім вучоныя знайшлі рэшткі дрэнажных сістэм. У Давыд-Гарадку і Мінску сцены будавалі з брусоў. А ў Наваградку не мелася аніводнага аднолькавага дома. Ганарымся мы і найстарэйшымі помнікамі пісьменства: Астравіравым і Тураўскім евангеллямі (XI ст.), помнікамі эпіграфікі: Барысавымі камянямі (на Полаччыне) і Рагвалодавым каменем (на Аршаншчыне). На ўвесь свет праславіўся майстар красамоўства Кірыла Тураўскі. Папулярнасць у народзе набыў лялечны тэатр “Батлейка”.

Далёка па-за межамі краіны ведалі беларускую разбу: нашы майстры працавалі ў Аружынай палаче Маскоўскага Крамля. Максім Багдановіч уславіў у аднайменным

вершы высокамастацкія слупкі паясы. Разнастайнасцю і арыгінальнасцю вылучаліся галаўныя ўборы (у мужчын — брыль, магерка, кучомка, аблавуха, у дзяўчат — скіндачка, чылка, вянок, кубак), у жанчын — каптур, чапец, намітка, падвічка, хустка. Так што сённяшнім модніцам ёсць у каго павучыцца. Беларускі фальклор многія стагоддзі з’яўляецца невычэрпнай крыніцай ведаў, дасціпна даносіў да людзей маральныя нормы. Вельма шкада, што сучасныя школьныя праграмы па літаратуры рэкамендуюць азнамяленне са спрадвечным толькі факультатыўна. А навукоўцы выдалі ажно 30 важкіх акадэмічных тамоў фальклору, што быў запісаны ва ўсіх абласцях.

Казачны эпос Беларусі лічыцца адным з найбагацейшых і найярчэйшых сярод сла-вян. А нашы радзінныя, валачобныя, жніўныя і восеньскія песні, наогул, не маюць адпаведнікаў у свеце. Айчыннае мастацтва занатвала больш за 100 народных танцаў і звыш 400 народных гульніў. Нават у прыгонных тэатрах (у Нясвіжы, Слуцку, Слоніме, Шклове, Гродне, Гомелі) ішлі спектаклі на розных мовах свету: на беларускай, польскай, французскай, італьянскай, нямецкай і рускай. У Нясвіжы і Слуцку былі створаны музычныя і балетныя школы.

Мінулае майё Айчыны — гэта і Полацк, сталіца адной са старажытнейшых у Еўропе дзяржаў, Полацкага княства, гэта і Наваград, які стаў першай сталіцай Вялікага княства Літоўскага. Гэта і замкі, у якіх быў да апантанасці закаханы Уладзімір Караткевіч. Невыпадкова ж за Уладзімірам Сямёнавічам замававалася пачэсная літаратурная мянушка “Рыцар беларускіх замкаў”.

Далёка ў свеце вядомы нашы замкі і храмы-крэпасці. А колькі яшчэ цікавых помнікаў не захавалася з-за ваенных ліхалеццяў, з-за аб’якавасці некаторых чыноўнікаў ужо ў мірны час. Мы ўсе разам павінны адвучацца ад негатыўнага стаўлення да спадчыны. Хацелася б, каб кожнага беларуса неадольна цягнула спазнаць ды зведаць блізка і аддаленыя старонкі гісторыі гераічных земляў Беларусі. Мы нарэшце павінны ўсвядоміць, што клопаты пра духоўнае ўзвышэнне грамадства, пра адраджэнне роднай мовы і культуры забяспечыць і эканамічны рост дзяржавы, і сацыяльны дабрабыт грамадзян. Мне вельмі балюча, што родная мова ў нас пачуваецца ледзь не мёртвай латынню, а айчынная літаратура часта выконвае толькі эстэтычную функцыю ў грамадстве, а павінна абавязкова выконваць і геданістычную: прыносіць сваім чыгачам вялікае пачуццё асалоды. Выкарыстоўваючы набыткі нашых слынных папярэднікаў, мы абавязаны з пакалення ў пакаленне перадаваць культурныя традыцыі народа, памнажаць духоўнае і эканамічнае багацце нашы, дбаць не толькі дзеля сябе, але і нашчадкаў.

Канстанцін КАРНЯЛЮК
Фота забяспечыў А. СМАЛЯК

ХТО МЫ?

Той, хто спадзяецца знайсці ў маім допісе легкадумныя разважанні аб апошніх тэндэнцыях моды, выбару парфумы, колеру валасоў, будзе, мабыць, глыбока расчараваны, бо гаворка пойдзе пра куды больш важныя і сур’ёзныя рэчы.

Паспрабуем правесці невялікі «эксперымента», а дакладней, апытанне. Задайце сваім родным, знаёмым, сябрам адно кароткае пытанне: «Хто мы?» Што вы пачуеце ў адказ? «Людзі, homo sapiens, продкі малпаў...» Безумоўна, усё гэта правільна, але зводзяцца адказы да аднаго — біялагічнага паходжання чалавека. Наўрад ці знойдуцца сярод удзельнікаў нашага міні-маніторынгу такія, хто скажа: «Мы — беларусы!»

Чаму ж так атрымліваецца? У чым прычыны гэтай з’явы? На мой погляд, у нас саміх.

Мы добра ведаем, што з’яўляемся грамадзянамі Рэспублікі Беларусь, так у нас запісана ў пашпарце, пасведчанні аб нараджэнні. Але ці адчуваем мы сябе беларусамі духоўна? Ці не забываем пра сваю прыналежнасць да самабытнага ўсходнеславянскага роду? Віной усяму — наша слабаразвітая нацыянальная самасвядомасць.

Азірніцеся навокал і палічыце, колькі беларусаў гаворыць на роднай мове ў паўсядзённым жыцці. Акрамя некаторых

прадстаўнікоў мастацтва, навукі, асветы ды старэнькіх бабулек, якія не ведаюць ніякіх літаратурных норм, а проста захоўваюць традыцыі сваіх бацькоў, — адзінкі. Адзінкі на амаль 10-мільённую краіну! Можна вінаваціць каго заўгодна: тых жа выхавацеляў, настаўнікаў, чыноўнікаў. Але ці справядліва гэта? Мо, самі жыхары Беларусі аб’якавалі да свайго спрадвечнага?.. Бо, як вядома, гвалтоўныя метады не прыводзяць да станоўчых вынікаў.

Мала звяртаючы ўвагі на культурныя, літаратурныя, мастацкія дасягненні ў сваёй краіне, мы больш пазіраем на Захад ды спасылаемся на недахопы сваёй грамадскай сістэмы. Самі ж топчамся на месцы. Можна падумаць, што закіянская цывілізацыя — «эталон» дасканаласці і прыгажосці. Але хто, акрамя нас саміх, вырашыць нашы праблемы? Канечне, лягчэй пераймаць чужое, чым ствараць і развіваць сваё. Бо можа здарыцца так, што ў недалёкім часе гэта чужое, якое мы ўсхваляем як дэмакратычнае і гуманнае, выцесніць наша роднае, беларускае. І тады тутэйшыя ўнукі і праўнукі толькі з кніжак змогуць даведацца пра тое, што калісьці ў цэнтры Еўропы існаваў такі самабытны народ, як беларусы, які так лёгка развітаўся са сваёю нацыянальнай самабытнасцю і годнасцю.

Відаць, яшчэ нам не запозна зрабіць усё, каб пачувацца сапраўднымі беларусамі?

Марына КАСЦЮКЕВІЧ,
вучаніца 11 класа СШ № 16 г. Барысава

АД «КАЛЫХАНКІ» ДА... «ВЯСЕЛЛЯ»

Няма неталенавітых людзей — менавіта так гавораць настаўнікі сталічнай СШ № 89 аб сваіх выхаванцах.
А падставай для такога сцвярдзэння з'яўляецца вопыт, назапашаны тут за апошнія дванаццаць гадоў. Бо гэтая ўстанова няпростая: з 93-га тут паглыблена асвойваюцца прадметы этнамастацкага цыкла.

Хлопчыкі і дзяўчынкі, якія мэтанакіравана выбралі для сябе вывучэнне на дадатковых занятках нацыянальных абрадаў, павер'яў, усё таго культурнага багацця, што захавалі і збераглі продкі, сёння маюць магчымасць пазнаёміцца з ранейшай традыцыйнай рэлігіяй (язычніцтвам) беларусаў, рытуаламі і святамі земляробчага календара, сямейнымі абрадамі, нацыянальнымі кухнямі, касцюмам, этыкетам ды іншымі, на мой погляд, вельмі цікавымі рэчамі. Ажыццявіць жа гэты цікавы праект дапамог школе прафесар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтва Ілья Сучкоў. Дарэчы, Ілья Іванавіч асабіста сам праводзіць некаторыя заняткі з дзецьмі.

— Такі падыход да навучання спрыяе іх усебаковаму развіццю, духоўнаму станаўленню падрастаючага пакалення, — падкрэсліў дырэктар школы Пётр Мазалеўскі. — Пры тым хлопчыкі і дзяўчынкі з этнакласаў (а іх у школе дзевяць, у кожнай паралелі — па адным, пачынаючы з 1-га класа) адразу выдзяляюцца сярод сваіх аднагодкаў: у іх менш комплексаў, яны ўмеюць з годнасцю сябе трымаць і ў час заняткаў, і паўсядзённым жыццём. Сярод гэтых дзяцей раней увогуле не было аніякіх правапарушэнняў. Калі я ўпершыню трапіў на свята, якое ладзілі вучні аднаго з этнакласаў, а тады толькі заняў сваю цяперашнюю пасаду, дык вырашыў сесці ў першым радзе. Дзеці ж узялі і выцягнулі мяне ў час прадстаўлення танчышч... І немагчыма было адмовіцца. У дзействе задзейнічаны ўсе:

вучні, настаўнікі, бацькі. Адразу было крыху дзіўна, зараз ужо прывык.

— Каб спяваць, танчыць — вялікіх здольнасцей не патрабуецца, — уключаецца ў нашу размову намеснік дырэктара па этнашколе Валянціна Цярэшка. — Хтосьці іграе на цымбалах, а другія падрыхтавалі вышыванкі, выцінанкі, габелены, вырабы з саломкі... У выніку ў спектаклі задзейнічаны ўвесь клас, і кожны вучань прымае ў ім самы актыўны ўдзел. У рэшце рэшт кожнаму знаходзіцца справа па душы.

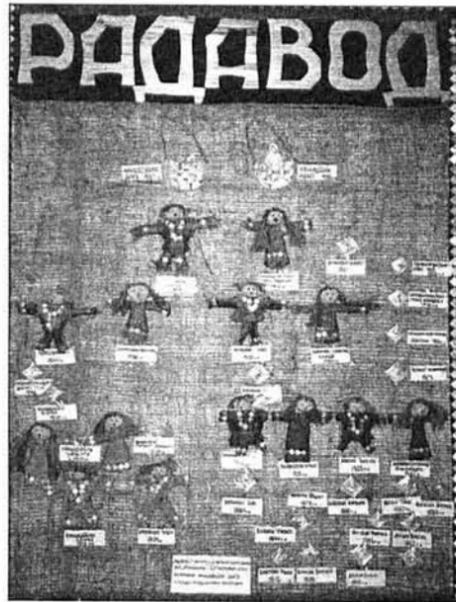
— А як наогул узнікла ідэя стварыць у сталічнай школе падобнае? — звяртаюся да Валянціны Васільевы.

— Наша ўстанова з 1989 года — беларускамоўная, таму мы ўжо мелі і пэўную базу, — падкрэсліла завуч. — А яшчэ звярнулі ўвагу на вопыт суседзяў — Сэнніцкай СШ імя Янкі Купалы, што ў Мінскім раёне. Гэта першая ў рэспубліцы этнашкола. Толькі ў іх, так бы мовіць, — выскочыць варыянт, а ў нас — гадзілка. Мы вывучаем побыт і фальклор народнага мастацтва цэнтральнай часткі Беларусі. Галоўная ж мэта педагагічнага калектыву — стварыць такую мадэль этнашколы, дзе б дзеці выходзіліся нацыянальна свядомымі грамадзянамі сваёй краіны, дзе б яны навучыліся любіць і паважаць свае карані, радавод, гісторыю.

На працягу года хлопчыкі і дзяўчынкі падрабязна знаёмяцца з двума народнымі абрадамі. Калі першакласнікі і другакласнікі асвойваюць лічылікі і калыханкі (пры гэтым кожны ведае свой асобны твор з вуснай народнай творчасці), пяцікласнікі — «Каляды» і «Купалле», дык дзевяцікласнікі ўнікаюць у тое, як праводзіцца па ўсіх народных канонах Вяселле. Згадзілася, такія веды і вопыт нікому ў жыцці не перашкодзяць. У выніку к канцу заняткаў у дзевятым класе на рахунок дзяцей 18 пранікнутых у душу і сэрца абрадаў.

Пакуль няздзейсненая мара іх выкладчыкаў — стварэнне ліцэйскага класа, каб можна было прадоўжыць знаёмства з багатай скарбонкай народнай творчасці і ў выпускных класах. Сёлета не хапіла жадаючых для стварэння 10-га этнакласа, бо многія школьнікі, атрымаўшы атэстат аб заканчэнні базавай школы, паступілі ў сярэднія спецыяльныя вучэбныя ўстановы. Напрыклад, дзяўчына і юнак выбралі для сябе музычнае вучылішча, дзе прадоўжаць заняткі па класе цымбал, — такім чынам урокі ў этнакласе вызначылі, прынамсі, на гэтым жыццёвым этапе, іх выбар. Але развітвацца са сваёй ідэяй і кіраўніцтва ўстановы, і самі настаўнікі не збіраюцца. Паспрабуюць здзейсніць яе ў наступным годзе.

І верыцца, што так яно і будзе, бо ў 89-ай школе ўжо назапашаны багаты і разнастайны матэрыял: усе сцэнарныя грунтоўныя навуковай аснове, для чаго выкладчыкі правялі не адну гадзіну ў той жа Нацыянальнай бібліятэцы. Дзеці ж з вялікай асалодай наведваюць

дадатковыя заняткі, на якіх яны зусім не стамляюцца, а бацькі задаволены тым, што іх сыны і дочки заняты карыснай справай і не сноўдаюцца без усялякай мэты па вуліцы. І калі старэйшы брат ці сястра хадзілі ў этнаклас, то і малодшыя дзеці з гэтай сям'і імкнуцца пайсці па іх слядах. Дарэчы, вучні да святкавання кожнага з абрадаў рыхтуюць разам з бацькамі прыгожыя касцюмы ў народным стылі, а потым беражліва захоўваюць усе свае стрыі.

А як наогул сустрэлі тут новы навучальны год? Трэба сказаць, рыхтаваліся сур'ёзна. Дзякуючы сродкам, якія паступілі на рахунак установы з упрэўлення адукацыі Кастрычніцкага раёна сталіцы, прыдалі, скажам так, «еўрапейскі» выгляд сантэхнічным пакоям. На касметычны рамонт кабінетаў выдзелі грошы аякунскі савет, што створаны пры школе. Ёсць дамоўленасць з шэфамі, працаўнікамі ААТ «Керамін», аб аказанні дапамогі пры добраўпарадкаванні тэрыторыі і абнаўленні памяшканняў майстэрня.

— А за пазабюджэтныя сродкі, гэта значыць, за грошы, якія мы зарабілі самастойна, аказваючы насельніцтву платныя паслугі, набылі гукаўзмацняльную апаратуру, — паведаміў дырэктар навучальнай установы. — З такім арсеналам усе нашы святы будучы праходзіць цікавей.

І яшчэ адно пытанне Пятру Пятровічу. — Чым адрозніваюцца сённяшнія першакласнікі ад сваіх папярэднікаў?

— Мне падалося, што зараз малышы дачасна становяцца дарослымі, — адказаў кіраўнік навучальнай установы. — І вельмі ўжо хваляюцца, пераступаючы парог школы. Значыць, неабходна больш увагі ўдзяляць іх адаптацыі да новых умоў, як з боку выхавальнікаў і дзіцячым садзе, так і бацькоў. А яшчэ першакласнікаў вельмі ўзрушыў той факт, што кожнаму з іх быў уручаны І верасня падарунак ад імя Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь — цудоўны падручнік «Беларусь — наша Радзіма». Спадзяюся, у будучым гэтыя дзеці стануць вартымі сваёй дзяржавы грамадзянамі.

Раіса МАРЧУК
Фота забяспечана аўтарам

Сустрэліся з міністрам... школьнікі

Сёлета мне пашчасціла пабыць у Нацыянальным дзіцячым аздараўленчым лагэры «Зубраня», які размясціўся ў маляўнічым месцы, на беразе знакамітага возера Нарач. Гэта свайго роду горад для дзяцей з пяццю дружнамі: «Азёрны прычал», «Блакiтны востраў», «Лясная хата», «Сонечны горад» і «Зорны свет». У кожную з якой уваходзіць пяць і болей атрадаў. Уявіце сабе, колькі тут, у гэтым вяслым і дружным месцы, дзяцей з розных куткоў Беларусі!

У «Зубраня» я прыехаў упершыню, і таму мне ўсё было цікава. Столькі адбылося за кароткі тэрмін! Таму хацелася б падзяліцца некаторымі ўражаннямі. У першую змену ў лагэры праводзіўся Міжнародны дзіцячы форум «Сяброўства без межаў-2005». Вучні з розных рэгіёнаў Беларусі, а таксама з краін, якія мяжуюць з намі, — Расіі, Украіны, Літвы і Латвіі — сабраліся разам, каб абмеркаваць свае праблемы. Мне спадабалася тое, што мы змаглі выказаць свой пункт гледжання на шматлікіх пытаннях: ад цяжкіх партфеляў, з-за вагі і памеру падручнікаў, і да ўвядзення школьнай формы.

Было вельмі цікава даведацца, як ідуць справы ў аднагодкаў з суседніх дзяржаў. Ведаецца, слухаючы іх апаведы, мімаволі лавіў сябе на думцы: як жа я ганаруся сваёй краінай! Як шмат зроблена ў Беларусі для палепшэння якасці адукацыі! А ў Латвіі, напрыклад, дзіцячыя і маладзёжныя арганізацыі не маюць ніякай дзяржаўнай падтрымкі. У Расіі і ў Украіне яшчэ не створаны ўсе ўмовы для развіцця пазавучнай работы. Адным словам, у нас — лепш!

Кульмінацыя форуму — прадстаўленая нам магчымасць задаць свае пытанні міністру адукацыі Аляксандру Міхайлавічу Радзькову на актуальнейшую для падлеткаў тэму: «Закон аб правах дзіцяці». Хлопчыкаў і дзяўчынак цікавіла дзейнасць дзіцячых і маладзёжных арганізацый і сродкаў масавай інфармацыі; узаемаадносіны школьнікаў, настаўнікаў і бацькоў, а таксама іншы раз жорсткасць з боку дарослых у дачыненні да дзяцей. Усе засталіся вельмі задаволенымі, таму што, пагадзілася, не заўсёды звычайнаму школьніку выпадае сустрэча з міністрам. А заканчэнне форуму было адзначана вогнішчам і смажанымі прысмакамі.

Яшчэ адно, не менш моцнае ўражанне, — палатачны лагер. Для яго выбралі выдатнае месца на беразе возера. Памяць захавала ўсе: вогнішча, цесны круг сяброў, гітару, песні да раніцы і, вядома ж, піянерскую бульбу. І так не хацелася разыходзіцца! Бо многія з нас адкрылі для сябе іншы свет, які значна адрозніваецца ад паўсядзённага быцця, з усімі яго атрыбутамі: тэлевізарам, камп'ютэрам, электроннай музыкай і гарадскімі тусоўкамі.

У кожным лагэры звычайна праводзіцца конкурс на лепшую Міс. Але ў «Зубрані» зусім іншы падыход да выбару пераможцы. Мне спадабалася, што журы звяртала ўвагу ў першую чаргу не на вонкавыя далезныя прэтэнды, а на іх эрудыцыю, умненне весці дыялог і нават на... дыкцый!

Самое цікавае ў лагэры — ад'езд. Плакалі ўсе: хлопчыкі і дзяўчынкі, іх ваятыя. Журботна было развітвацца, бо жывым далёка адзін ад аднаго.

А лагер — выдатны! Нездарма ж «Зубраня» завецца Нацыянальным.

Алесь КАЛІЦІН,
вучань 9 класа СШ № 84 г. Мінска
Фота забяспечана аўтарам

Мінская дзяўчынка ў Полацку

Гэтую дзяўчынку вырабіў Павел Вайніцкі, скульптар, які жыве і працуе ў Мінску. Ён жа і прывёз яе ў полацкі Дзіцячы музей, які адчыніўся летась, дзе ўжо даўно за гадзінамі сочыць хлопчык, — таксама работа Вайніцкага. Акрамя таго, там дэманструюцца 8 яркавых калекцый — самавары, маркі, патэфоны... Падчас экскурсій зачароўваюцца не толькі хлопчыкі і дзяўчынкі, але і дарослыя, і не дзіва: у Беларусі падобнай з'явы больш не існуе, такія казкі жыве толькі ў Полацку.

Абедзве скульптуры звязаныя з калекцыяй гадзіннікаў, якая таксама «бавіць» свой час сярод наведвальнікаў. Пра тое, як хвіліны сярэднявечча дачакаліся нашых дзён, расказаў Павел Вайніцкі:

— Мне хацелася, каб у дзяўчынцы бачылі сучаснасць, пачатак XXI стагоддзя, і яна атрымалася гіперрэалістычнай, а хлопчык, якога я рабіў раней, — сярэднявечны і стылізаваны. Безумоўна, не вельмі паслядоўная пазіцыя: спачатку мне мілы

фармалізм, а потым знянацку раблю такую рэалістычную скульптуру. Але ж я займаўся гэтым, бо было цікава: праца вялася не толькі з матэрыялам, а яшчэ і з прасторай часу. Гэта значыць, вось музей наведваў жывыя дзяўчынкі, якія потым будуць старэнькія, а вось — бронзавая, ёй доўга-доўга яшчэ сядзець са сваім гадзіннікам... І мне здаецца, плынь хвілін, гадзін, гадоў — тэма, з якой знаёміць дзіцяцей неабходна жвава, падрабязна і не нудна. Усё ж такі яны жывыя, сучасныя і маленькія: яшчэ не ўсведамляюць, што можна старэць, што час ідзе. Дзеці і час — дзве цікавыя паралельныя катэгорыі, якія пры сумяшчэнні стварылі незвычайны творчы эфект. А ўвогуле, чаму скульптуры апынуліся ў Полацку? З гэтым горадам я сяброў, там знаходзяцца мае любімыя мясціны.

Наста ГАНАКОВА
Фота аўтара

ТАЙМС-СКВЕР

І СКРЫПКА

САМАЛЁТ УЖО СПУСЦІЎСЯ ПАД АБЛОКІ, І НА ЛІЮМІНАТАРЫ, ЗБОКУ АД МЯНЕ, АДНА ЗА АДНОЙ ПАЧАЛІ З'ЯВЛЯЦА КРОПЕЛКІ ДАЖДЖУ. У Нью-Йорк я таксама прывезла дождж, як прывожу яго ўсюды. Ужо другі раз я тут. Брудны, смярдзючы, перанаселены горад з маленькім небам — такой запаміла "сталіцу свету" пасля першага візіту. Такой убачыла яе зноў. Дык чаму вярнулася? Бо сумавала па гэтым горадзе, дзе трэба пераступаць праз мяшкі са смеццем; дзе, зірнуўшы ўгору, бачыш маленькую плямку неба (астатняе — хмарачосы), а зверху на галаву ліецца вада з кандыцыянераў; дзе пот сцякае з ілба ад неверагоднай задыхі, і кожную хвіліну цябе нехта штуркае ў плячо. "О, дзяўчынка, ты палюбіш Нью-Йорк! — казалі мне жанчыны з Украіны, што па 15 год жывуць у Амерыцы. — Ты яшчэ не бачыла Сэнтрал-парк увосень!" "О, так!" — думала я. Але ж уся мая Беларусь такая, як Сэнтрал-парк увосень.

Шукаю дом і працу

На першы час спынілася ў дзяўчыны, з якой працавала летась у рэстаране. На шчасце, у яе быў вольны доступ у Інтэрнет. На адным з сеціўных форумуў адказ на пытанне "Чым магу дапамагчы?" я жартам адказала: "Нічым. Калі толькі знайсці пакой у Брукліне (раён у Нью-Йорку)". І нейкі хлопец адгукнуўся, маўляў, у яго ёсць прапанова, толькі тэлефануй. Ды што вы, хіба я буду тэлефанаваць нейкаму незнаёмай маму чалавеку? Яшчэ падмане. Тры дні ён дамагаўся майго званка. Нарэшце, не вытрымала яго націску і патэлефанавала.

У той жа дзень сустрэлася з сяброўкай яго сяброўкі, якая знайшла пакой і шукала сабе руммэйта (так там называюць суседа па пакоі). Разам з ёй мы пайшлі глядзець тое месца і дамаўляцца аб аплаце. Выгляд таго, што мы ўбачылі, нас не ўзрадаваў. У сцяну прыватнага дома былі ўмураваны жалезныя дзверы, да якіх (уніз) вяла невялічкая лесвічка. Так, жыць нам належала ў падвале. А сам падвал уразіў яшчэ больш: пусты, сыры, з павуціннем па закутках і маленькім акенцам за кратамі ўверсе. Ну, што рабіць? Дамовіліся, бо нас упэўнілі, што да заўтра там зробіць рамонт і ўсё будзе добра. Усё добра не было, бо на наступны дзень у тым падвале мы ўбачылі дзядзьку з вачыма, адно з якіх глядзела на ўсход, другое — на захад. Трымаючы пэндзаль з белай фарбай у руцэ і шморгачны носам, ён сказаў: праходзьце, я зараз на кухні скончу, і можна жыць. Але жыць там усё ж было нельга, бо ад учарашняга мала што змянілася. Вырашылі заехаць заўтра.

За месяц мы паспелі крыху абжыць тое месца. Паставілі пасярод пакоя шклянку з рысам, каб усмоктаў вільгаць (так робяць у кітайскіх кавярнях), упарадкавалі свае рэчы. І калі праз трыццаць дзён з'яжджалі, пакідаць падвал, што стаў ужо амаль родным, было крыху шкада.

А жылі мы на Брайтане. Так называецца самы "рускі" раён у Нью-Йорку. Брайтан Біч, што ў перакладзе значыць "пляж, які зіхаціць", насамрэч не зіхаціць зусім. Гэта брудны раён з чыгункай над вуліцай. Надземка стварае неверагодны грукат, таму на нейкі момант у офісах на авеню Брайтан Біч спыняюцца тэлефонныя размовы, знаёмы спыняюць гутарку, а гандляры піражкамі моўчкі глядзяць ўверх на цягнік, каб дачакацца, калі ён праедзе і можна будзе запягтаць: "Вам с капустой, мясам или горохом?"

Акрамя звычайных шыльдаў "Мосви-деофильм" ці "Ресторан Санкт-Петербург", побач з "Pharmasy" ці "Internet-cafe Cyber Haven" на Брайтане ёсць яшчэ і

такія: "Новинка из России — "Похмелин". Пейте на здоровье!" А колькі тут гадалак і прадказальніц! Здаецца, уся магія свету сканцэнтраваная! Яшчэ шмат дактароў, офісаў па дапамозе эмігрантам. Але не толькі па шыльдах можна здагадацца, што гэта "рускі" раён. Не сакрэт, што амерыканцы вельмі ветлівыя людзі і з іх твару рэдка сыходзіць усмешка. Часам штурханеш каго-небудзь у метро, і ён адразу просіць прабачэння. Дыялогі іншага кшталту таксама не рэдкасць на вуліцах Брайтана.

Жанчына пачала пераходзіць вуліцу на чырвонае святло, а другая ехала на машыне.

— Ты куда прэшь?! — крычыць тая, вы-сунуўшыся ў акно.

— Тебя не спрасіла!!! — здэкліва адказала першая і пакрочыла далей...

Наступным месцам жыхарства быў ціхі прывабны раёнчык у Брукліне пад назвай Бэнсанхёрст. З паўтысячы метраў ад акіяна і незвычайнага па прыгажосці моста Веразан. Прыватныя домкі і шмат дрэваў (што для Нью-Йорка рэдкасць, здаецца, кожная шыліна ў ім залеплена бетонам). Мы размясціліся ў прыватным трохпавярховым доме, поўным студэнтаў-паліцаў. З працай сёлета аказалася не так проста, як летась. Узяўшы стос раздрукаваных рэзюме, дзе ў слупок былі пералічаны мае мінулыя месцы работы (рэстараны "Багіра" і "Зорачка", бары "Вяснянка" і "Вясёлка") з тэлефонамі маіх сяброў насупраць, паехала ў Манхэтэн (самы багаты раён Нью-Йорка) на пошuku працы. Мне звычайна казалі: "Мы вам патэлефануем". На жаль, усе хлусілі і не чырванелі. А я ціснула руку на развітанне, усміхалася і ведала, што ніхто мне не патэлефануе. Аднак праца ўсё ж знайшлася. Бары, рэстараны, паркі атракцыёнаў... Ды толькі грошай гэта прыносіла недастаткова.

На жыццё — музыкай

Не ведаю, якім чынам, але мне ў галаву прыйшла неверагодная ідэя. Чаму б не перастаць абслугоўваць іншых, падносіць ім ежу і прыбіраць са стала, калі магу прыстойна іграць на скрыпцы? Праўда, колькі зарабляюць вулічныя музыканты, уяўлення не мела. Для пачатку трэба было знайсці скрыпку. Прыгадаўшы, што ў майго знаёмага маці — п'яністка, патэлефанавала яму. Ёсць у яго знаёмы скрыпач! Так у мяне з'явіўся інструмент.

Цяжка знайсці чалавека, які ніколі не чуў пра Таймс-сквер. Тое месца нельга назваць паўнацэннай плошчай, хутчэй — касы завулак на скрыжаванні Брадвэя і Сёмай авеню. Але менавіта тут знаходзіцца

цэнтр свету, гэта сама існасць гарадскога жыцця. Патокі пешаходаў, што снуюдаюць ад крамы да крамы і задзіраюць галовы, каб пабачыць яркія рэкламныя табло неверагодных памераў; чэргі гарбатых жоўтых таксі; двухпавярховыя аўтобусы-туры; гандляры карцінкамі з выявамі Нью-Йорка... І абавязкова нехта грае на саксафоне ці гітары, там-тэме ці вальнцы... А я — на скрыпцы.

Яшчэ ніколі не адчувала сябе такой зоркай. Колькі людзей са мной фатаграфаваліся і здымалі на камеру; колькі прапаноў ад гуказапісваючых кампаній атрымала; колькі хацелі стварыць са мной дует; колькі візітных картак і паперак з тэлефонамі і імёнамі прывезла дадому... Прыватныя вечарыны і мастацкія філмы, вяселлі і ахвяравальныя канцэрты — на жаль, не было магчымасці адказаць на ўсе гэтыя прапановы. І яшчэ ніколі да маіх ног з такой ахвотай не кідалі грошы.

Першы раз выйці на вуліцу, узяць у рукі скрыпку, адчыніць футляр і пачаць іграць было цяжка. Да таго ж скрыпка — ціхі інструмент, таму даводзілася вельмі моцна прыціскаць смычок да струнаў. І звывкнуцца з тым, што большасць людзей кудысьці спышаецца і ім не да музыкі, таксама было нялёгка. І як сапраўдны вулічны прадавец пэўнага тавару (у маім выпадку — гэта музыка), займела праблемы з паліцыяй. Давялося ехаць у паліцэйскі пастарунак удакладняць, дзе і як можна іграць. Аказалася — усюды і заўсёды. Але калі нейкаму паліцэйскаму не спадабаецца, мушу пасунуцца. Так я ўлілася ў жыццё Таймс-сквера і стала сапраўднай ягонай часткаю.

Сям'я (тата, мама і дзве дачкі) стаяць і слухаюць скрыпку. Раптам жанчына падыходзіць да мяне, дастае з сумкі "прылады" і... пачынае фарбавацца і прычэсвацца. Бацька здымае на відэа. Я скончыла іграць, і тады маці з гучнай радасцю прамовіла ў камеру: "Я фарбавала вусны побач з ёй!"

Хлопец у белай кашулі з чорным галыштукам сядзіць насупраць мяне, слухае. Доўга. Гартае кнігу. Пасля падыходзіць і кажа:

— Прабач, у мяне няма грошай. Толькі што звольнілі з працы, з рэстарана. Дык я магу табе кніжку сваю падарыць. Гэта ўсё, што ў мяне ёсць.

— Не трэба, — кажу.

— А можаш сыграць што-небудзь сумнае-сумнае?

Сыграла. Падшпоў падзякаваць, развітацца. Кнігу ўсё ж такі падарыў.

Тата з дачкой гадоў пяці ў калясцы слухаюць. У першым перапынку бацька кажа, паказваючы пальцам на дачку:
— Яна таксама грае на скрыпцы.
Мне толькі адно захацелася спытаць — ці ўмее яна хадзіць? Але змаўчала.

Іграю. Два хлопцы праходзяць ля мяне. Затым адзін падб'ягае і кажа:
— Гэта Акалаі, Канцэрт № 1.
На наступны дзень той жа хлопец, мінаючы мяне, з задаволенай усмешкай прамовіў:
— Дворжак, "Гумарэска".
Прыемна. Ведаюць.

Дзяўчына пытаецца:
— У цябе ёсць пакой?
Не разумею. Яна фармулюе пытанне інакш:
— Ну, месца, дзе жыць?
Пачынаю разумець, што яна палічыла мяне за бяздомную.
— Так, ёсць! — кажу.
— Выбачай, не хацела пакрыўдзіць, проста бачыла цябе на Сорак другой вуліцы пазаўчора, на Брадвэі ўчора і цяпер тут. А сёння ў цябе такія прыгожыя штаны, і я падумала: "Дзе яна іх, чорт, узяла?"
Мне падумалася: "Няўжо раней я выглядала так дрэнна?.."

Мужчына падыходзіць да мяне, бачна — хвалюецца. Трымае нешта ў руках.
— Прабачце, што перабіваю. Але хачу даць вам вельмі добрыя чайыявы. Гэта квітка на мюзікл "Авеню Ю". Мая сяброўка патэлефанавала, сказала, што не зможа прыйсці. А шоу пачынаецца праз 20 хвілін.
Але насупраць стаялі людзі і чакалі музыкі.

Вясёлы дзядзечка кінуў мне грошы ў футарал і збег. Праз некаторы час з'явіўся ца зноў і пачынае прадаваць маленькага салямянага кракадзільчыка побач са мной.
— Усяго 7 долараў! Кракадзільчык і сонечныя акулары ў далатак! Купіце кракадзільчыка! Ці хача б падтрымайце гэтую дзяўчыну са скрыпкай!

Я скончыла іграць і пайшла дадому. А смешны дзядзечка пакрочыў збоку.

— Куды ідзеце? — пытаюся.
— Дахаты. Толькі вось штраф атрымаў, дык спрабую нешта зарабіць, каб патрапіць дадому.

— Дык вам грошы патрэбны? — пачынаю разумець яго паводзіны я.

— Так, — зрабіў той сарамлівы выраз твару.

— Колькі?

— 5.
Я дастала з кішэні 6 долараў. І... атрымала маленькага кракадзільчыка, хоць і адмаўлялася.

Жанчына спынілася, слухае. І на яе вачах з'явіліся слёзы. Я не разумею, што адбываецца. Тут яна працягвае мне 10 долараў і кажа:
— Гэта мая вясельная песня.

Пасляслоўе

Гэтае лета насамрэч атрымалася вельмі багатым на ўражанні і жыццёвы вопыт. Таймс-сквер — гэта асобны свет у Нью-Йорку, і я пабачыла яго знутры. Маімі сябрамі сталі паліцэйскія і прыбіральшчыкі, прадаўцы рэпа і фотаздымкаў. Не баялася выязджаць у горад з пустым кашальком, але са скрыпкай, бо некалькі хвілін ігры — і ў мяне ўжо былі грошы на вячэру. Іх давалі нават бяздомным. У маёй калекцыі з'явіліся манеты з Аргенціны і Кітая, Ізраіля і Венесуэлы, Бразіліі і Канады, Англіі і Ірданіі, Мексікі і Балівіі. На маёй шыі і пальцах з'явіліся цвёрдыя і вялікія мазалі-сляды, ад якіх не пазбавілася і цяпер.

Я вярнулася дадому ў прыгожае сонечнае надвор'е. Дождж застаўся недзе далёка.

Яўгенія ЯЛІНА

Амаль сорак год прывяціў Беларускай Акадэміі мастацтваў (раней — Беларускаму дзяржаўнаму тэатральна-мастацкі інстытуту) Сяргей Паўлавіч Лакішык. Яго адыход з жыцця 6 кастрычніка 2004 года стаў для ўсіх, хто ведаў гэтага выдатнага чалавека, поўнай нечаканасцю, прымірыцца з якой дагэтуль цяжка.

Сяргей Паўлавіч з'явіўся ў Беларускам тэатральна-мастацкім інстытуте ў 1967 годзе, абараніў кандыдацкую дысертацыю па тэме "Канфілікт, характар, абставіны ў сучаснай літаратуры". Выпускнік Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя М. Ламаносава, ён быў выдатна адукаваным чалавекам, актыўным даследчыкам. І нават калі Сяргей Паўлавіч ужо набліжаўся да свайго 70-годдзя, ён па-ранейшаму плённа працаваў як навуковец: апублікаваў за пяць год звыш 20 артыкулаў у рэспубліканскіх выданнях, выпусціў кнігу пра сучасную літаратуру ў адным з маскоўскіх выдавецтваў, выступаў на рэспубліканскіх і міжнародных навуковых канферэнцыях, вёў штоквартальна агляды на радыё. Нават назвы яго апошніх прац сведчаць пра высокі прафесіяналізм і дасведчанасць у сучасных гуманітарных навуках, энцыклапедычную эрудыцыю і выдатную памяць: «Когда годы серебят виски, человек вправе надеяться на понимание», «Литература в контексте истории», «Путешественник, багаж которого — совесть» (пра творчасць А.Адамовіча), «Современники, окажите честь — зачеркните "был", напишите "есть"», «Кто из нас заглядывает в завтра?», «Красота спасает, когда се защищают», «Память в песок не уходит» (пра творчасць В.Быкава), «Я весь в свету доступен всем глазам...», «Дело рук самих утопающих (Новогоднее размышление по поводу учительского труда)», «Телевизионная "03"», «Почему серые начинают и выигрывают?», «В Кембридж не заывают», «Образование вне интерьера культуры» і інш.

Амаль 20 год Сяргей Паўлавіч працаваў на пасадзе прарэктара па вучэбна-метадычнай рабоце БДТМІ, пасля ўзначаліў кафедру моў і літаратуры (цяпер — кафедра гуманітарных дысцыплін), шмат у чым паспрыяўшы яе станаўленню і росквіту.

Як выкладчык, Сяргей Паўлавіч быў заўсёды цікавым, актуальным і запатрабаваным. Яго любілі студэнты — за жаданне дзяліцца сваімі ведамі, за ўменне ператварыць навучальны працэс у займальную і патрэбную справу, справу набывання прафесійных якасцей, усведамлення сябе ў межах творчай прафесіі. І яшчэ аднаму вучыліся студэнты і выкладчыкі ў Сяргея Паўлавіча — умению быць чалавекам сярод людзей.

Выкладчыкі і супрацоўнікі кафедры гуманітарных дысцыплін (а многія з нас стала працуюць у іншых ВНУ, паколькі ў БелАМ шмат розных, цікавых — і маленкіх — дысцыплін), заўсёды з надыходам 1 верасня вярталіся ў 311-ю аўдыгорыю, на кафедру, якую ўзначальваў Сяргей Паўлавіч. Вярталіся, бо мелі неадольную патрэбу бачыць гэтага чалавека, гаварыць з ім, бо адчувалі: мы — запатрабаваныя, мы — цікавыя, мы — разумныя, мы — таленавітыя... І найперш таму, што такімі мы былі ў вачах, у адносінах да нас Сяргея Паўлавіча Лакішыка.

Галіна АДАМОВІЧ

АЛЕСЬ ЕМЯЛЬЯНАУ

Мне толькі пяцідзесят пяць. Ён жа маладзейшы за мяне на тры гады. А яго ўжо няма. Аднак я не плачу. Не стае слёз. Цяжка ўспомніць перыяд беларускага часу (хоць такі час быў), калі б так запар альгохлізілі з жыцця яшчэ далёка не старавечныя таленавітыя пісьменнікі і паэты: Іван Рубін, Васіль Галуцька, Віктар Стрыжак, Уладзіслаў Рубанаў, Васіль Сахарчук, Аляксандр Пісьмянкоў, Аляксандр Асташонак, Мікола Купрэў, Анатоль Сыс... І вось — Аляксандр Емяльянаў...

Ужо раздумваючы над гэтым некролагам, я зазірнуў у трэці том "Анталогіі беларускай паэзіі" за 1993 год, бо ў найноўшай — "Красе і сіле" — нават імя яго не знайшоў. І што ж я вычытаў пад прозвішчам Аляксандр Емяльянаў? Два вершы з такімі вострымі для трыццацігадовага паэта дэяўнамі. Першы, без назова, адразу ж сімвалізаваў расставіны чалавечы жаль:

Габлюю дошкі.

*Лесам пахне стружка,
густой смалюю іцёлаю яшчэ.*

А следам, у вершы "Смага" і ўвогуле прарочылася тое, што, на жаль, спраўдзілася:

*Як мала жыць адвезена пад сонцам.
Бясконца мала — колькі там гадоў?!*

Аднойчы (на галавіне па Аляксею Асташонку) В.Акудовіч назваў мяне "Харонам наалварот" — гэта значыць, тым, які перавозіць з мёртвых да жывых... На влічкі жаль, тое, што ва ўладзе Божай, простама смяротнаму немагчыма. Хоць і шкада.

Праўда, мы, жывыя, маем магчымасць (і можам!) па-зямному паклапаціцца пра добрую памяць адышоўшых нашых блізкіх, сяброў, калег і знаёмых. Аднак з жалем заўважаю я, што і гэтая святая традыцыя ў цяперашні час пачынае, не тое што страціцца, але робіцца ўсё больш бузённай і прыземленай.

Нарадзіўся Емяльянаў Аляксандр Міхайлавіч у вёсцы Забалотце Чанускага раёна 20 сакавіка 1952 года. Там і скончыў сярэднюю школу. Вучыўся ў Горкаўскай сельскагаспадарчай акадэміі. Служыў у савецкім войску. Працаваў электрыкам у Мінску, а з 1977 года перайшоў на журналістыку працы. Завочна скончыў філфак БДУ. І, вядома, пісаў вершы. Таму неўзабаве перайшоў на творчую работу ў рэдакцыю літаратурна-драматычных праграм Беларускага тэлебачання. Быў адным з аўтараў і стваральнікаў помнага літаратарам тэлекампіса "Літаратурная Беларусь". З 1987 года Аляксандр стаў кансультантам Саюза пісьменнікаў. Перабудовы хваля закруціла яго схільную да ўзрушэнняў душу ў нязбытна-мройлівым віры. Добра памятаецца яго шчырае, агалошанае ў прэсе, самавыкрыццё і пакаянне ў грахах за службу былой савецкай сістэме, якое з нягам часу падарвала яго веру ва ўсякую чалавечую праўду і сумленнасць агулам. Тры паэтычныя кніжкі ("Ранак поўніцца жыццём", "Нязжатае поле" і "На палкоўе дарог") і дзве дасціпныя дачкі-прыгажуні засталіся яго навечным каштоўнейшым падарункам лёсу ад таго шчаслівага жыцця. Невылечная хвароба, што раптоўна засіліла яго, мела мёртвую хватку. Пакутаваць доўга не давялося. Спалзлося, што ён яшчэ паспеў усё ўсвядоміць і зразумець, што адбылося з ім у гэтым жыцці, каб закрыць вочы, прымірыўшыся з усімі.

І мы, тыя, хто ведалі, і тыя, хто чыталі, будзем помніць яго.

Пуham табе зямля, Аляксандр. Бывай.

Леанід ГАЛУБОВІЧ

ЗА ПРЫГАЖОСЦЬ БУДУЧЫНІ...

Прыгожае — гэта сімвал маральнай дабрыві.

І. Кант

Кожнае новае пакаленне па-свойму ўспрымае і ацэньвае прыгажосць высокамаральнага ўчынка, прыроды, каханні і, урэшце, прыгажосць жыцця. Сёння само паняцце "прыгажосць", зразуметае як сукупнасць якасцей, што прыносяць асалоду позірку, прывабных знешне і ўнутрана (гл. *слонік Ожагава*), мае патрэбу не толькі ва ўдакладненні, але і ў абароне.

Паспрабуем пачаць з агульнавядомага выказвання Фёдора Міхайлавіча Дастаеўскага пра тое, што "прыгажосць уратае свет". Праз усю творчасць геніяльнага пісьменніка праходзіць тэма сумлення і выбару, характару і абставінаў. Звяртаючыся да людзей праз сваіх герояў, Дастаеўскі нібы гаворыць: прыгажосць учынка ў прыстойнага чалавека звязаная з сумленнем. Калі ж абставіны вымагаюць ісці насуперак сумленню, дык пазней маральныя пакуты прывядуць таго, хто парушыў маральны закон, да раскаяння, да выпраўлення здзейсненага.

Дастаеўскі меркаваў, што чалавек складаецца з мноства памкненняў, "было б толькі галоўнае памкненне ў ім высакародным". Ён разумее, што гэтае "галоўнае памкненне" — да ўзвышэння духу — фарміруецца мастацтвам. Гегель, сучаснік Дастаеўскага, што зрабіў на пісьменніка вялікі ўплыў, пісаў: "Усеагульная патрэба ў мастацтве вынікае з разумення імкнення чалавека духоўна ўсвядоміць унутраны і вонкавы свет, уявіць яго як прадмет, у якім ён пазнае ўласнае Я". Таму і прыцягвае людзей патрэба ў мастацтве — "у адрозненне ад патрэбы ў палітычных і маральных дзеяннях, рэлігійных уяўленнях і навуковым пазнанні". Праз самаўсведамленне мастацтва фарміруе ў чалавеку высакароднасць і годнасць.

У нашым жыцці шмат што змянілася, калісьці непарушныя паняцці і прыныцы вымагаюць карэкціроўкі. Звычайнага спекулянта часта называюць камерсантам, а хабар — працэнтам са здыелкі. Гэта вядзе да зацімнення маральнай свядомасці, да прытулення пачуцця сорама. Разабрацца ў сённяшніх мітрэнгах дапаможа культура, дакладней, людзі, што яе ствараюць.

...У апошнія гады жыцця М. Шолахава да яго як да свайго настаўніка ў мастацкай творчасці звярнуўся фінскі пісьменнік Марці Ларні з пытаннем пра каханне і секс. Гэтыя паняцці настолькі перапляліся, што разабрацца ў іх цяжка нават пісьменніку. Шолахаў у сваім адказе сыходзіў з таго, што інтымныя пачуцці належыць дваім, ператвараць іх у грамадскае рысталішча — злачынна. Калі ж публічна ў парку на лаўцы маладзёны "аблізваюць" адно аднаго, дык гэта не прыгажосць чалавечых пачуццяў, а толькі яе імітацыя.

Дастаеўскі лічыў, што "прыгожы" чалавек існуе і зараз, але для яго яшчэ не знойдзена "будучае слова". "Трагедыя паўсядзённасці" (калі трагедыянае вылучаецца не з выключнага, а з будзённага, звычайнага існавання), якая прысутнічае ў творах пісьменніка, актуальная і для сённяшняга рэальнасці.

Чалавек усё больш абмяжоўваецца знешнімі эмоцыямі, глыбіня ж іх, "шокспраўдзіў" пачуцці паступова знікаюць. Тэлефонныя зносіны, магнітафон замест жывой песні, выступленні тэле-

навітых выканаўцаў пад фанэграму — усё гэта пераходзіць у сталую аблегчаныя зносінаў, дзелавога знаёмства замест шчырага сяброўства. Мы назіраем тут найбольш яскравую форму спажывецтва: спажывецтва чалавека чалавекам, што вядзе да адчужэння ад болю і спачування блізкім.

Тут ужо не да прыгажосці і высокага кахання... Эмацыйнае жабрацтва спараджае штампы: у вопратцы, ладзе жыцця, мове, выражэнні пачуццяў.

Гэта — бяда, што прыйшла ў наш грамадскі дом. Трэба ратаваць духоўнасць, у тым ліку і прыгажосць. Бо калі лаянка становіцца прыкметай добрага густу ў кіно, тэатры, на тэлебачанні, у літаратуры — далей нашай культуры падаць няма куды.

У згаданых жыццёвых варунках мастацтва павінна стацца заслонай на шляху агіднага і пошлага, павінна супрацьстаяць ім паэзію звыкласці, прыгажосць простых людзей, іх працу. Прыклад адзінак дае надзею многім.

Згадайце: Пушкін, Талстой, Гогаль, Чэхаў, Горкі, Янка Купала, Якуб Колас пісалі і пра "пошасці" жыцця, але ў іх пастаянна прысутнічала адчуванне святочнасці быцця.

Сёння ж агульначалавечае адмяняецца сацыяльным. Добры настой — у дэфіцыце. Вось і жывём у грамадстве з "неапрацаванымі людзьмі" (выраз Дастаеўскага). Але змяніць рэчаіснасць да лепшага здольны толькі чалавек, якому ўласцівая годнасць розуму, што валодае "разумнай душой". Гэта наш самы высокі плацёжны эквівалент. Як сказаў паэт:

За красату людей живущих,

За красату времен грядущих

Мы заплатили красотой.

І працягваем плаціць. Бо прыгажосць — не абстрактнае паняцце. Яна выходзіць ад чалавеку, ствараецца агульнай культурай, разуменнем, для чаго жыве чалавек, што ён хоча пакінуць на зямлі. Прыгажосць, як і культура, — мэта развіцця чалавецтва. Адзін з найсур'езнейшых філосафаў нашага часу Мераб Мамарлашвілі казаў:

"У філасофіі ёсць штосці, што суадносіць усё, што адбываецца, з выніковаю мэтай гісторыі".

А што лічыцца выніковаю мэтай гісторыі?.. Калі мы па нейкіх прычынах шануем мужнасць, каханне, прыгажосць, дык нашае прызначэнне — у няспынным ажыўленні, аднаўленні тых умоў і органаў, з дапамогай якіх гэтыя каштоўныя для нас рэчы могуць быць у свеце... Вось і ёсць прызначэннем чалавека ажыўленне таго, што выпрацоўвае яго каштоўнасці".

"Ажыўляючы" ўмовы, што спараджаюць прыгажосць, мы тым самым абараняем і распаўсюджваем яе на адносіны паміж людзьмі. І тады яна будзе "ратаваць свет". І народзіць вялікае мастацтва.

Сяргей ЛАКШЫК

Два апавяданні

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 9)

ёмцы зніклі гэтак жа нечакана, як і з'явіліся.

Калі Алан Грэк з цяжкасцю прывалок кавун і шампанскае ў купэ, гандляры не ведалі, што й рабіць. Нібыта ў іх што-небудзь памёр, каго яны ніколі не змогуць заблыць.

Грэк акуратна раскаваліў кавун і прапанаваў паязджанам.

— Хоць гэта і не мая справа, — прамовіў Грэк, — але некалі дзед казаў, што кожны чалавек павінен кантраляваць сябе ў любых абставінах...

Гандляры з прыкрасцю пазіралі на Грэка і, пэўна, хацелі ці не пакаліць бясскрыўднага маладога чалавека, які не зрабіў ім нічога кепскага, але зірнуўшы адзін на аднаго, адчапіліся...

Алан Грэк моўчкі ўзяў свой невялічкі вандзэлак і гэтак жа моўчкі выйшаў з купэ. У дзвярах ён пачуў:

— Яшчэ адзін разумнік...

— Дай вам Бог усяго, — адказаў Грэк на развітанне, неўзабаве выходжу, пачакаю ў тамбуры...

На вакзале Грэк з'еў свае коржыкі, запіў іх халодным ліманадам. Рэшту ён атрымаў ад прадаўшчыцы — дзевяць новенькіх хрумсткіх рублёў.

— Што, самі ўночы друкавалі? — пажартаваў ён.

— Ну а хто ж, сама, — адказала смяшлівая прадаўшчыца. У касе казалі, што квіткаў няма.

Грэк падышоў да высокага, мажнага правадніка, які мог ездзіць толькі па чыгуныцы.

— Квіткаў няма, — звярнуўся Грэк да правадніка, можа, за грошы...

— Не замінаў, — ці не пакрыўдзіўся праваднік, — сам знайдзі сабе месца, ні ў кога квіткаў няма...

Потым праваднік усё ж знайшоў стомленага Грэка, хоць той так улеўся на трэцім ярусе, што яго і ўбачыць амаль нельга было.

— Квіточкі, квіточкі, — пастукваючы нейкаю палачкаю, — патрабаваў праваднік.

— Дык няма квітка, — насцярожана прамовіў Грэк.

— Квітка няма — грошы давай.

Сонны Грэк палез у кішэні штаноў, выняў хрумсткія купюры і аддаў правадніку.

— Што ты мне даеш? Яшчэ давай...

— А болей няма, — апраўдваўся Грэк і падзівіўся апетыту правадніка. — Ну тады, — сказаў вагонны начальнік — за гэтыя грошы ты не маеш права спускацца да астатніх пасажыраў. Там і едзь да канца, як Карлсан...

Калі прыйшла пара выходзіць, праваднік на развітанне сказаў:

— Няма грошай, дык ідзі, даражэнькі, пешкі...

"Ну і што мы маем, — падумаў Грэк і, як сам не свой, падаўся на прыпынак, бо трэба было яшчэ даехаць дахаты. А там размова будзе нялёгка, бо сустрэча не адбылася..."

Ён засунуў руку ў кішэню сваіх панашаных штаноў і адчуў пад далонню хрумсткія купюры. Новенькія, ажно шэсць аднарублёвак...

Сеў на лаўку і некалькі разоў пералічыў іх. І сапраўды, шэсць. А капейкі нават не крануў. Грэк згадаў твар незадаволенага правадніка, які замест дзевяці рублёў атрымаў толькі тры. А яшчэ ён успомніў, які сонны ён дастаў з кішэні тое, што першае трапілася пад руку...

Пасля нядоўгага роздуму Грэк разважыў, што праваднік сваё возьме, а ён тым часам, як дарослы, за два рублі дае дахаты на таксі, ды яшчэ й застанецца чатыры рублі на цукеркі для дзяцей. А ён сам будзе ганарыцца, што яго першыя крокі па ўніверсітэце жыцця застануцца ў памяці...

Прысвяцілі КАРАТКЕВІЧУ

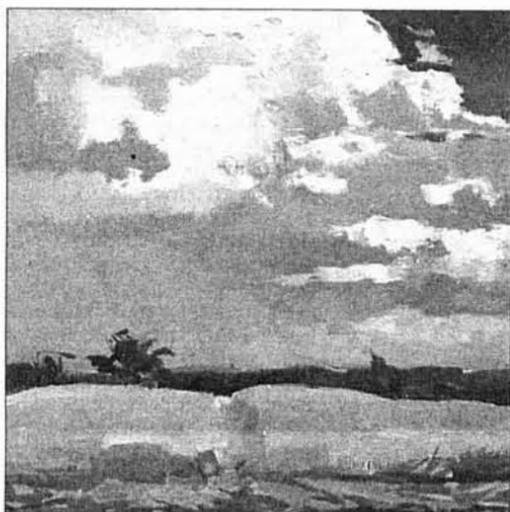

У Аршанскім музеі імя Уладзіміра Караткевіча ўрачыста завяршыўся пленэр, наладжаны да 75-годдзя з дня нараджэння слаўтага беларускага пісьменніка. Дзесяць дзён у прыгожым куточку Аршаншчыны, на беразе Дзівенскага возера, на літаратурна-мастацкім пленэры творча працавалі мастакі, пісьменнікі, паэты з усіх абласцей Беларусі. Яны не толькі натхніліся чароўнай прыгажосцю прыроды віцебскага краю, але і вандравалі: узялі ўдзел у паэтычнай вечарыне ў Ляўках, наведалі Смаляны і, безумоўна, Оршу, дзе нарадзіўся У.Караткевіч. На працягу ўсяго пленэру вядомымі беларускімі мастакамі, філосафамі, паэтамі і мастацтвазнаўцамі для моладзі (яна была асноўнай удзельніцай пленэру) ладзіліся майстар-класы.

Наперадзе — заключная выстава мастакоў, якая адкрыецца ў Оршы ў лістападзе, у дзень нараджэння слаўтага пісьменніка, сярод мудрых радкоў якога ёсць і такія: “Аптымізм беларускі ў тым, што калі мы, нягледзячы на ўвесь песімізм і безнадзейнасць мінулага, усё ж жывём, значыць у нас ёсць падставы гаварыць аб лепшым будучым”.

Міхась ЦЫБУЛЬСКІ
Фота аўтара
г. Віцебск

На здымках: удзельнікі пленэру ды іх работы.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ІV КВАРТАЛ 2005 ГОДА!

«Літаратура і мастацтва»
Індывідуальная (індэкс — 63856)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 638562)
на 1 месяц — 4800 руб.
на 3 месяцы — 14400 руб.
Льготная (індэкс — 63880)
на 1 месяц — 3800 руб.
на 6 месяцаў — 22800 руб.

«Малодосць»

Індывідуальная (індэкс — 74957)
на 1 месяц — 3600 руб.
на 3 месяцы — 10800 руб.
Ведамасная (індэкс — 749572)
на 1 месяц — 4800 руб.
на 3 месяцы — 14400 руб.
Льготная (індэкс — 00731)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.

«Польмя»

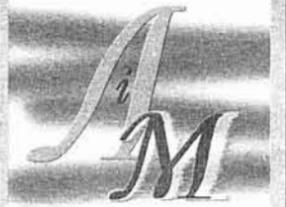
Індывідуальная (індэкс — 74985)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 749852)
на 1 месяц — 4500 руб.
на 3 месяцы — 13500 руб.
Льготная (індэкс — 00727)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.

«Всёмирная літаратура»

Індывідуальная (індэкс — 74863)
на 2 месяцы — 3800 руб.
на 4 месяцы — 7600 руб.
Ведамасная (індэкс — 748632)
на 2 месяцы — 4800 руб.
на 4 месяцы — 9600 руб.
Льготная (індэкс — 00729)
на 2 месяцы — 4000 руб.
на 6 месяцаў — 12000 руб.

«Нёман»

Індывідуальная (індэкс — 74968)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 749682)
на 1 месяц — 4500 руб.
на 3 месяцы — 13500 руб.
Льготная (індэкс — 00728)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

**ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР**

Анатоль
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Уладзімір ДАВЫДОЎСКІ
(намеснік галоўнага
рэдактара)
Віктар КАВАЛЁЎ
Янка ЛАЙКОЎ
Інеса ПЕТРУСЕВІЧ
Ірына ШАЎЛЯКОВА
Наталія ЯКАВЕНКА

АДРАС РЭДАКЦЫІ:
220005, Мінск,
вул. Захаравы, 19

ТЭЛЕФОНЫ:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

АДДЕЛЫ:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-81-53
паэзіі, літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы — 284-66-73
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-81-53
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на “ЛіМ”.
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.
Паэзія рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый.
Набор і вёрстка
камп’ютэрнага цэнтра
РВУ “Літаратура і Мастацтва”

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
“Выдавецтва
“Беларускі Дом друку”
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79

Індэкс 63856 Наклад 2904
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
12.10.2005 у 11.00

Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь
Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
“Літаратура і Мастацтва”

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 1206

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12